

ספר

שולחן שמואל

וענפיה

אחרונים עד
אחרוני דורנו

הלכה

מרן השלחן ערוך
והרמ"א

שורשי

מקרא, משנה, גמרא
ראשונים

על סדר השלחן ערוך

הלכות אבידה ומציאה: חו"מ: רנ"ט – רע"ה
הלכות נחלות: חו"מ: רע"ו – ר"צ

עם פסקי הרב יעקב יוסף זצ"ל

הספר מביא בשורשי הלכה את מקורות הדינים: מקרא, משנה, גמרא וראשונים (מהבית יוסף) ומראה את השתלשלות ההלכה (שו"ע והרמ"א) מתוך המקורות. משם בענפי ההלכה מובאים האחרונים ואחרוני האחרונים (המפרשים על הדף, כולל פתחי תשובה) עד תשובות אחרוני דורנו, והכל בצורה בהירה וקלה להבנה. בנוסף תמצא בסוף הספר מבחני הסמכה לדיינות.

נערך בס"ד על ידי:

שמואל בן ר' שלום אהרן חיים **ירושלמי**

שנת התשפ"א ירושלים.

ניתן לראות דוגמיות הספרים:

באתר ודיברת: <https://vedibarta.org/yerushalmi.html> בצורה מרוכזת

או באתר סמיכה לרבנות <http://www.smicha.co.il>

או ב google שולחן שמואל vedibarta

וכן ניתן להוריד מהאתר סיכומי אבן עזר וחושן משפט

S2079395@GMAIL.COM

אפשר לקבל ב - EMAIL דוגמיות הספרים שיצאו לאור

חשוב מאוד !! הסבר על אופן כתיבת הספר

- שו"ע והרמ"א: "מצווה על היורשים לפרוע חוב אביהם". "עד שיפרעו לו" (יורשי ראובן):
לפון מדויקת של הש"ע והרמ"א. עם דברי הסבר קצרים (יורשי ראובן).
- הפניות א.ב.: בא"ש ש"ע תמצא נקודות הפניה (א.ב.): א"ש: שורשי הלכה ואנפי
הלכה.
- מקורות: [בעל התרומה והרא"ש]: בסוף כל הלכה יופיע מקור ההלכה.
- ❖ שורשי הלכה (המקורות) כאן תמצא את מקורות הש"ע והרמ"א, מהמכא
והראשונים כפי שכתבו במית יוסף
- ❖ ענפי הלכה (האחרונים) כאן תמצא את דעות האחרונים ואחרוני
האחרונים של הש"ע והרמ"א.
- הערה: ¹: הרחבת הנושא בהצרה ¹למטה בסוף הדף.
- הסימונים: ✓ (מודגש) - כן פסק ש"ע. ✓ (לא מודגש) - כ"פ הרמ"א
- ר"ת שכיחים: רי"ו - רבינו ירוחם. נו"ב - נודע ביהודה. פת"ש - פתחי תשובה. ח"ס
- חתם סופר. כ' - כתב

כל הזכויות שמורות למחבר

ניתן להשיג את הספרי "שולחן שמואל" וספרי "מעגלי החיים"
במחיר מוזל, ליחידים ולקבוצות
אצל המחבר בטלפון: 02-5811133 בפלאפון: 054-8456-923
הערות והארות יתקבלו בשמחה לכתובת מעלות דפנה 133/3 ירושלים

S2079395@GMAIL.COM

תוכן עניינים

אבידה ומציאה 15

- ח"מ רנ"ט: השבת אבידה, מאיזה מקום חייב להשיבה, ובו ט' סעיפים 15
- ח"מ ר"ס: המוצא דבר שמוכח שהונח שם, ובו י"א סעיפים 26
- ח"מ רס"א: דין המוצא במקום שניכר שאינה אבידה, ובו ד' סעיפים 48
- ח"מ רס"ב: על מה חייב להכריז ומה הוא של מוצאו, ובו כ"א סעיפים 52
- ח"מ רס"ג: המוצא אבידה שמתבייש להשיבה, ובו ג' סעיפים 74
- ח"מ רס"ד: אבידתו קודמת לכל אדם, אבידת רבו ואבידת אביו של מי קודמת, ובו ח' סעיפים 77
- ח"מ רס"ה: אין ליטול שכר על האבידה, ובו סעיף אחד 90
- ח"מ רס"ו: דין אבדת עוברי עבירה, ובו ה' סעיפים 94
- ח"מ רס"ז: כיצד מכריז וכיצד מטפל בה בעודו בידו, ובו כ"ז סעיפים 98
- ח"מ רס"ח: דין קנייה בחצירו ובד' אמותיו, ובו ה' סעיפים 117
- ח"מ רס"ט: המגביה מציאה לחברו, ואם הגביהו חרש ופקח, ובו ו' סעיפים 126
- ח"מ ע"ר: מציאת חרש שוטה וקטן ובנו ובתו ועבדו ושפחתו ואשתו ופועלו, ובו ג' סעיפים 132
- ח"מ ער"א: מציאת בהמה ושטר חוב ושובר וגט אשה, ובו ה' סעיפים 136

פריקה וטעינה 140

- ח"מ רע"ב: פריקה וטעינה, ספינות שפגעו זה בזה 140

הפקר ונכסי הגר 154

- ח"מ רע"ג: דין הזוכה מן ההפקר, והפקר כיצד וכמה, ובו י"ח סעיפים 154
- ח"מ רע"ד: עוד יש איזה דברים של חברו שמותרים אף על פי שאינם הפקר, ובו סעיף אחד 164
- ח"מ רע"ה: דין הזוכה בנכסי עובד כוכבים שנתגייר ומת בלא יורשין, ובו ל"א סעיפים 166

הלכות נחלות 187

- ח"מ רע"ו: סדר נחלות כיצד הוא, ובו ו' סעיפים 187

ח"מ רע"ז: הבכור נוטל פי שנים, ואיזה הוא בכור לנחלה וספק בכור, ובו ט"ו	
סעיפים	198
ח"מ רע"ח: אין הבכור נוטל פי שנים לא במלווה ולא בשבת, ואם מכר חלק בכורה,	
ובו י' סעיפים	210
ח"מ רע"ט: דין האומר: זה בני, או אחי או עבדי, וחזר ואמר איפכא, ובו ו' סעיפים	
.....	227
ח"מ ר"פ: אמר: זה אחינו, או שבא אחד ואמר: אני אחיך, ובו י"ב סעיפים	234
ח"מ רפ"א: המעביר נכסיו מבניו ליתנם לאחד, ובו י' סעיפים	246
ח"מ רפ"ב: שלא להעביר נחלה ממי שראוי לירש, ובו סעיף אחד	265
ח"מ רפ"ג: ירושת גוי וגר וישראל מומר לעבודת כוכבים, ובו ג' סעיפים	267
ח"מ רפ"ד: אין צריך עדות ליורש שהוא קרוב וצריך עדות שמת, ובו ד' סעיפים	
.....	273
ח"מ רפ"ה: שבוי שברח והיוצא לדעת מה יעשו בנכסים, ובו י' סעיפים	277
ח"מ רפ"ו: יתומים גדולים וקטנים היאך ניזונים מנכסיהם, ובו ה' סעיפים	293
ח"מ רפ"ז: מי שמת והניח בנים גדולים וקטנים, ובו ג' סעיפים	298
ח"מ רפ"ח: היאך שמין מה שעל בניהם ובנותיהם כשחולקים, ובו ב' סעיפים	305
ח"מ רפ"ט: אחים גדולים וקטנים ורוצים לחלוק, ובו ה' סעיפים	309
ח"מ ר"צ: דין אפוטרופוס מי ימנו וכיצד יתנהג וכל משפטיו, ובו כ"ח סעיפים .	312
שאלות ממבחני הסמכה לרבנות	346

דברים אחדים

"אודה ה' בכל לבב" על שזיכני ושם חלקי מיושבי בית המדרש לעסוק בתורה הקדושה. לאחר לימוד מאומץ זכיתי להוציא לאור חלק נוסף בחו"מ ג': שמכיל את הנושאים: הלכות אבידה ומציאה, והלכות נחלות: סימנם רנ"ט – ר"צ. ה' יזכני להוציא ספרים נוספים.

בעריכת הספר הושקעה מחשבה רבה כדי שיהיה קל להבנה, ולשינון מהיר של החומר. הסוגיות פורקו לנקודות ובכל נקודה הובאו המקורות ושיטות הפוסקים בצורה ברורה, עד לפסקי שו"ע והרמ"א על פי המקורות. משם הובאו לכל נקודה דיוני האחרונים. וזאת על ידי כמה כלים:

א. חלוקת השו"ע והרמ"א לסעיפי משנה ותת סעיפים, דבר המקל לפרק את הנושאים לרכיבים פשוטים וקלים להבנה. תוך כדי הוספת ביאורים קצרים בגוף השו"ע.

ב. לכל סעיף וסעיף משנה ישנה הפניה למקור ממנו נפסקה ההלכה, ומשם הפניה לדיונים באחרונים על נושאים אלו.

ג. עריכת מחלוקות הראשונים/האחרונים בצורה של נקודות עם הטעמים, ופעמים רבות אף סיכום הדברים בטבלאות, כדי לזכור הדברים ביתר קלות.

ד. הדגשים המופיעים בספר נותנים ראיית 'על' עוד לפני הכניסה לפרטים.

יש לציין כי מומלץ ללמוד תחילה את הסוגיות במקורן (גמרא, ב"י ואחרונים), ואז הספר יעזור מאוד להשלים את התמונה, וכמו כן בשינון החומר.

יהי רצון מלפניך בורא העולם, שלא תצא תקלה מתחת ידי, ובמה ששגיתי העמידני על האמת, כי "שגיאות מי יבין". אני קורא ומבקש מכל מי שימצא טעויות או שיש לו הערות והארות על הספר שיודיענו ואשמח לקבל את התיקונים.

הן בפקס 02-582-2581 או באימל: s2079395@gmail.com

תחילה רצוני להודות לנוות ביתי, על כל העזרה והסיוע שלה כדי שאוכל להתפנות ללימוד, כמו כן ברצוני להודות לכל העוזרים והמסייעים להוצאת הספר. יהי רצון שהקב"ה ימלא כל משאלות לבם לטובה, ויפוצו מעיינותיהם חוצה.

הקב"ה ישלם להם שכרם מושלם.
אני הקטן – שמואל ירושלמי

תפילה לפני הלימוד

יהי רצון מלפניך יי אלוקי ואלוקי אבותיי שלא יארע דבר תקלה על ידי, שלא אומר על טמא טהור ולא על טהור טמא, ולא על מותר אסור ולא על אסור מותר, ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי, ולא ייכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם. ותאיר עיני במאור תורתך ותצילני מכל מכשול וטעות, הן בדיני איסור והתר, הן בדיני ממונות, הן בהוראה, הן בלימוד. גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך, ומה ששגיתי כבר, העמידני על האמת ואל תצל מפני דבר אמת עד מאוד, "כי יי ייתן חכמה מפיו דעת ותבונה".

תפילות להצלחה

רבנו של עולם! אל תרפה את ידי לעת זקנתי מלעסוק בתורה ומלקיים מצוות. אל תשליכני לעת זקנה ככלות כוחי אל תעזבני.

ואל תקהה את שיני, ואל ימות שום אחד מבני ביתי בחיי. ונהייה תמיד מיושבים בדעתנו ושכלנו לעובדך באמת.

ותן בנו כוח ובריאות ואומץ וחוזק בכל אברינו וגידינו אכ"ר.

(ומצא חיים)

רבנו של עולם! עזור לי ולכל בריאי רבנו עמך ישראל, שלא נחלה ולא נחטא ולא ניפול למיטה חס ושלוש. ולא נצטרך לרופאים ולא להתעסק ברפואות.

ולכל חולי עמך בית ישראל שלח להם רפואה שלמה במהרה. והצילנו מכל צער וצרה דוחק ועוני ומכל דבר רע, כדי שנוכל לעבוד עבודתך וללמוד תורתך בלי שום מונע.

(עבד המלך)

אחר לימודו יאמר

מודה אני לפניך יי אלוקי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות. שאנו משכימים והם משכימים, אנו משכימים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים, אנו עמלים ומקבלים שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר, אנו רצים והם רצים אנו רצים לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת, שנאמר: "וְאַתָּה אֱלֹקִים תוֹרְדֵם לְבָאֵר שַׁחַת אֲנָשִׁי דָּמִים וּמִרְמָה לֹא יִחַצּוּ יְמֵיהֶם וְאֲנִי אֶבְטַח בָּךְ".

לעילוי נשמת מר אבי ר' אהרון שלום חיים ירושלמי בן מרים. ת.נ.צ.ב.ה.

הסכמות

מהספר הוקדם

Rabbi CHAIM P. SCHEINBERG

Rosh Hayeshiva "TORAH ORE"

and Morah Hora'ah of Kiryat Mattersdorf

הרב חיים פינחס שיינברג

ראש ישיבת "תורה אור"

ומורה הוראה דקריית מטרסדורף

בס"ד, חודש שבט, תשס"ט

מכתב ברכה

הנה הביאו לפני קונטרס נוסף מלא ברכת ה' הנקרא בשם "שורשי ההלכה וענפיה", אשר חברו וליקטו הרה"ג רבי שמואל ירושלמי שליט"א, והוא סיכום הלכתי בהלכות חושן המשפט, מסודר בצורה ברורה משורש ההלכה בחומש ובתלמוד ועד ביאור דברי השלחן ערוך והפוסקים האחרונים, והכל עשה באופן נאות ויפה, דבר דבור על אופניו, וע"כ אברכהו שספרו זה יעלה לרצון לפני כל המעיינים בו, ויפיקו הנאה מהנכתב בו, ויזכה לשבת כל ימיו באהלה של תורה מתוך הרחבת הדעת ומנוחת הנפש.

חיים פינחס שיינברג

ח"מ – סימן רנ"ט

Yitzchak Yosef
Rishon Lezion Chief Rabbi Of Israel
President of the Great Rabbinical Court

יצחק יוסף
ראשון לציון הרב הראשי לישראל
נשיא בית הדין הרבני הגדול

בס"ד, כ"ו שבט תשע"ד
4-571/ע"ד

דברי ברכה

הובאו לפני גליונות הספר "שורשי הלכה וענפיה" בעניני אבן העזר חופה וקידושין, מעשה ידי היקר והנעלה, שוקד באהלה של תורה, יראתו קודמת לחכמתו, חריף ובקי, משנתו זך ונקי, הרה"ג ר' שמואל ירושלמי שליט"א, ראיתי שסיכם ההלכות בטוב טעם ודעת דברי השו"ע והרמ"א, מקורות ההלכה בשורשיה בגפ"ת והראשונים, והוסיף דברי האחרונים הדנים בנושאים שונים, בהלכות אקטואליות העולות על שלחן מלכים, המתחדשות בזמננו, והכל עשה בעטו עט סופר מהיר, וסידרם בסדר נכון, בשפה ברורה וקלה, למען ירוץ הקורא בו, דבר דבור על אופניו, תפוחי זהב במשכיות כסף, איישר חיליה לאורייתא.

וברכתי להמחבר שליט"א שיהי רצון שיזכה לברך על המוגמר בקרב הימים, ויפוצו מעינותיו חוצה, להגדיל תורה ולהאדירה, ירום ונישא וגבה מאד, להגדיל תורה ולהאדירה.

בברכת התורה,

יצחק יוסף

ראשון לציון הרב הראשי לישראל
נשיא בית הדין הרבני הגדול

ח"מ – סימן רנ"ט

David LauChief Rabbi Of Israel
President of The Chief Rabbinic Council**דוד לאו**הרב הראשי לישראל
נשיא מועצת הרבנות הראשיתבס"ד, ג' חשוון, תשע"ד
7 אוקטובר, 2013
הס" - 130 עדלכבוד
הרב שמואל ירושלמי שליט"אמכתב ברכה

ראיתי עלים מספרך "שורשי הלכה וענפיה" בספר זה הבאת את ההלכות כשולחן ערוך, באופן המיקל על הלומד בהבנת נושאי ההלכה ומסייע לזכור את הדברים.

הדברים בנויים באופן תמציתי, ממקור ההלכה בתלמוד הולך סובב דברי הפוסקים הראשונים והאחרונים.

בספר זה קבצת כאמיר גורנה, חידושי הלכות הנוגעים לחלק אהע"ז הלכות חופה וקידושין. הכל מסודר באופן ראוי דבר דבור על אופניו. אין ספק שספרך יהיה לתועלת רבה עבור באי שערי בית המדרש, ובעיקר אלו שמאווים הוא להורות תורה בישראל, ורצונם לעבור את בחינות ההסמכה לכהן כרב בישראל, ספרך ישמש להם כאמצעי חזרה על מה שלמדו מתוך ספרי הטור, השו"ע ושאר הפוסקים.

אברך שתזכה להוציא לאור עולם עוד ספרי עזר להוגים בתורת ה', להגדיל תורה ולהאדירה.

המברך בכל לב,

דוד לאו

הרב הראשי לישראל

בית יחב ♦ ירמיהו 80, ירושלים ת.ד. 7525 ♦ מיקוד 91360 ♦ טל': 02-5313191 ♦ פקס: 02-5377872
Beit Yahav ♦ 80 Yirmiyahu St., Jerusalem ♦ P.O.B. 7525 ♦ Tel: 02-5313191 ♦ Fax: 02-5377872
דוא"ל: rabbia@rabbinate.gov.il

ח"מ – סימן רנ"ט

Shlomo Moshe Amar
Rishon Lezion Chief Rabbi Of Israel
President of the Great Rabbinical Court

שלמה משה עמאר
ראשון לציון הרב הראשי לישראל
נשיא בית הדין הרבני הגדול

בס"ד, כ"ב תמוז, תשע"ג
18-1-532/ע"ג

דברי ברכה

היו למראה עיני גליונות ועלים מפירות עמלו של האברך היקר חובר חברים מחוכם, הרה"ג ר' **שמואל ירושלמי שליט"א**, אשר דרך לימודו בטור וב"י וש"ע ונו"כ אסף כל השיטות אל פונדק אחד. והוסיף עליהם ציצים ופרחים מדברי גדולי הפוסקים בתשובותיהם. וכבר מילתי אמורה, כי יש לזהר שלא יהא עיקר הלימוד בספרי קיצורים היוצאים לאור בעת האחרונה, אלא על הלומדים הלכה להשקיע כל כחם ומרצם בשדה אשר ברכו ה', בסוגיות הש"ס, ובדברי מרן הקדוש זי"ע בבית יוסף, ובשו"ע ונושאי כליו, ורק אחר שהגיעו אל עומק הידיעה ותלמודם בידם, יתזרו בספרי הסיכומים מעת לעת לבל ישכחו את משנתם, ובוהו הדרך ישכון אור, ויתקיים תלמודם בידם.

וראיתי כי רבנים גדולים וחשובים הסכימו על ספרו, על כן מצטרפנא לברכה להרה"ג המחבר שליט"א שיזכה ויפוצו מעיינותיו חוצה לזכות את הרבים. ויזכה לישב באהלה של תורה ולהמשיך במלאכתו היקרה, מתוך שובע שמחות וברכה וחיים עד העולם.

בברכת התורה,

שלמה משה עמאר

ראשון לציון הרב הראשי לישראל

*Rabbi Baruch Shraga
Rav of Givat Shapira
Head of Rabbinical courts
of the Jerusalem Rabbinat*

ברוך שרגא
רב דגבעת שפירא
וראש אבות בתי הדין
רבנות ירושלים

בס"ד

יום: מ"ב למטמונים תשע"ג

הסכמה

היה למראה עיני גליונות הספר, שורשי הלכה וענפיה, בעיני אהע"ז וחופה וקידושין, מעשה ידי אומן, נטע נאמן הרה"ג שמואל ירושלמי שליט"א.

עברתי על הספר וראיתיו מלא וגדוש מראשונים ואחרונים עם מקורות ההלכה בש"ס ובפוסקים, וכבר אתמחי גברא בספריו הקודמים, מעגלי חיים שהוציא לאור עולם ורבים נהנים מאורו.

ולא נצרכה לברכה כי חפץ ה' בידו יצלח לברך על המוגמר בקרוב, וראוי לציין על גיל הנישואין, דבן י'ח לחופה מה שכתב במחזור ויטרי, די'ח פעמים כתיב: אדם מבראשית עד כי מאיש לוקחה זאת, והרשב"ץ כתב דאסמכיה אקרא, והוא אשה בבתוליה יקח, והוא- גימטריא י'ח, וסמך לדבר, והוא כחתן יוצא מחופתו, ובשו"ת רשב"ן כתב דשיעורים אלו נאמרו למשה מסיני, וכתב החיד"א בספרו נחל קדומים, נגד אותם שאומרים דבזה"ז יכולים להמתין עוד, ורמז לדבר, אשה בבתוליה יקח- בסופי תיבות גימטריא י'ח, ובא הרמז בס"ת לרמז שגם באחרית הימים הדין לא ישתנה, וכ"כ החזן איש דכמו שלא נשתנה בן י'ג למצוות כך לא נשתנה בן י'ח לחופה, ובקובץ איגרות כתב, ויש מאחרין אבל אין דרך זה רק ליחידים, וכך כתב הגר"י קנייבסקי זיע"א- דיש להשיא את הבנים והבנות בצעירותם, בגיל שבע עשרה, שמונה עשרה, ובספר שערי הלכה ומנהג, שיבח בזה מנהג הספרדים שמנהגם טוב ונכון לישא סמוך לגיל שמונה עשרה, והלוואי שגם האשכנזים היו מתרגלים בזה.

והריני מברך מקרב לב את המחבר שיזכה להוציא לאור עולם כנהנה וכהנה, לזיכוי הרבים.

בברכת התורה

ברוך שרגא

RABBI Z. N. GOLDBERG

Abbad Badatz & Bies Horaa'h "Hayashar Vehatov"
Member Of Supreme Rabbinical Court

הרב זלמן נחמיה גולדברג

אב"ד בד"ץ ובית הוראה לדיני ממונות "הישר והטוב"
חבר בית הדין הרבני הגדול

בי"ה, יום ג' סיון תשצ"ג

קנ"י דעה לבקר בשכחו של תלמוד חכם
 מוסלם בטרם היה הר"ה ר' שמואל ירושלמי שליט"א
 ובטקס חידוש "שלישי האב"ד וצ"ב" (אב"ד דאור ודיוור
 כל בית חופה וקידושין בכל דיורי העולם והחזקתו
 ופוז ומרשיו וכן מה שמצאנו אחרונים
 ודיוצוי נחלק להוציאנו מזה צולם בן תמונה
 מספתי קידושין שיש איסור להתעסק בקידושין אף לו
 קידושין במלכא וכן ללמדיו
 ולא נלמדו אלא לבריה
 שהקפ"ה יצאנו והוציאנו צולם וצום ספרים מחזיק
 דבב"ב רב
 זלמן (חיה) גולדברג

ח"מ – סימן רנ"ט

BENEI DAVID INSTITUTE
SPIRITUAL LEADERS TRAINING
IN ISRAEL AND IN DIASPORA
P.O.BOX 5786 JERUSALEM 91057
TEL/FAX 02-5822581
E-mail: beneidavid@neto.net.il

בס"ד
מכון "בני דוד" ירושלים
להכשרת מנהיגות-רוחנית
לארצנו ולתפוצות
ת.ד. 5786 ירושלים 91057
טל/פקס: 02-5822581
דוא"ל: beneidavid@neto.net.il

ע"ש: ר' יששכר ורעיתו מרת שפרה, ר' שלמה זבולון ור' רם זלה"ה בן – דוד

וכשם שלגבי הבנין, המבין בבניה – בראותו התוכנית על שרטוטיה ופרטיה, יבין את כל הנעשה בבניה מראשיתה ועד לגמירתה. כן בתורתנו הקדושה – מי שיראה הכללות – כל מי שעמל והתייגע בלימוד יסודי, בראותו קיצורי הדברים בכל סימן סעיף ונקודה – יתעורר ויעלה פרי זכרונו – עמלו, כפי שלמדס במקורם בהרחבה.

ובדרך הלימוד באמתיות – מהמקורות ועד לפסיקה – כנ"ל, ראה נא הקדמת **דברי חמודות ומעדני יו"ט**, הקדמת **הסמ"ע**, הקדמת ספר **טהרת ישראל** ועוד. וכדברי רבינו **החפץ חיים** בהקדמתו למשנה ברורה, וז"ל: "... כי, הבית יוסף כשסדר השלחן ערוך, היה דעתו: שילמדו מתחלה אל עיקרי הדינים ומקוריהם בטור ובית יוסף, כדי, שיתיישב הדין לכל אחד בדעתו טעמו ונימוקו...".

לאור הנ"ל, כן עשה הרה"ג המחבר, שליט"א, דבר בעתו – בעטו, אחרי ששם כל כוחותיו ומעייניו ולמד הסימנים ממקורם ושורשם, העלה על הכתב דבר דבור על אופניו – **שורשי ההלכה וענפיה**, עד להכרעת ההלכה לדורותיה ועד לדברי הכרעות רבותינו האחרונים, ובשלב: הצד ההלכתי – הרפואי, סכומים בסוף כל ענין – סימן, שאלות חזרה – וכל מגמתו לזכות את הרבים – לכל מי שלמד וקנה ביגיעה אמתית את הסימנים באבה"ע וחז"מ – הנוגעים לנושא: חופה וקדושין – לצורבא מרבנן אלה, כלל את הדברים כללים, על מנת, שמהם ירענו ויגיעו לפרטים בכל כלל.

ברכותינו מעמקא דליבא, יעזרהו ד' יתברך על דבר כבוד שמו להמנות בין מעלין בקודש בגודש, מתוך נחת רוחה ובריאות איתנה – יזכה לחבר עוד חיבורים לזכות אחב"י ויצלחהו אבהן קוב"ה להוציא לאורה את יתר חיבוריו אשר עמו בכתובים, בקרוב, אכ"ר.

אור וברכה – בכל מכלל,

לעבו"ש בשמחה תמיד.

הרב מאיר חוד ושלט"א

ראש המכון

מכון בני דוד
ת.ד. 5786
ירושלים 91057

ללמוד וללמד לשמור ולעשות - אחרי הפעולות נמשכים הלבבות
עמותה מס' 0 - 252 - 005 - 58 חשבוננו בבנק דיסקונט: ירושלים סניף 64 חש' 753556

הרה"ג דוד כהן שליט"א מראשי ישיבת חברון וחבר מועצת גדולי הדור

כ"ב ע"ה אלול תש"ע

מכתב ידידות

שמחת לבנו את סמכו הנאמן לא ידעי הנאמן
והנאמן הכי שמואל ירושלמי אי"ה ספר שולחן
בא"ת ונאמן על ענין חובב וקובלן הניסוח
בכ"ה הניסוחים וידועי הנאמן ס"ה
ידוע על הכי"ו וס"ה וידוע על הנאמן ס"ה
נאמן ח"כ ונאמן ח"כ, ידוע ידועי הנאמן נ"ה
א"ת ח"כ קספ"ו הנאמן הנאמן ח"כ וידוע
ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ
בכ"ה הנאמן ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ
בספר ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ
ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ
בספר ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ
ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ
בכ"ה ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ

ב"ה ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ
ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ
ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ
ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ ח"כ

אבידה ומציאה

זז"מ רנ"ט: השבת אבירה, מאיזה מקום זזייב להשיבה, ובו ט' סעיפים

הנושאים שבסימן זה:

- סעיף א: מתי עובר על הלאו-ים של השבת אבירה 15
 סעיף ב: תנאים שחייב בהשבה 18
 סעיף ג: מקום שיש חיוב השבה 18
 סעיף ד: המוצא חבית יין בעיר שרובה גוים 20
 סעיף ה: להחזיר לפנים משורת הדין בעיר שרובה גוים 21
 סעיף ו: המוצא בהמה שחוטה, עוף שחטף בשר 21
 סעיף ז: מציל מהארי ומזוטו של ים 22
 סעיף ח: ואם יש מכשלות בנהר לא הוי יאוש 24
 סעיף ט: נהר שעושים בו סכר 25
 סעיף י: אבידת קרקע 26

הקדמה

דברים פרק כב (א-ג): לא תראה את שור אחיך או את שיו נדחים והתעלמת מהם השב תשיבם לאחיה: ואם לא קרוב אחיך אליך ולא ידעתו ואספתו אל תוף ביתך והיה עמך עד דרש אחיך אתו והשבתו לו: וכן תעשה לחמרו וכן תעשה לשמלתו וכן תעשה לכל אבידת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאתה לא תוכל להתעלם:

סעיף א: מתי עובר על הלאו-ים של השבת אבירה

סעיף א: א. הוואה אבידת ישראל, חייב ליטפל בה להשיבה לבעליה, שנאמר:

"השב תשיבם" [הטור].

ב. ואם נטלם ע"מ לגזלה, ועדיין לא נתיאשו הבעלים ממנה, עובר משום "השב תשיבם לאחיק" (דברים כב, א), ומשום "לא תגזול" (ויקרא יט, יג), ומשום "לא תוכל להתעלם" (דברים כב, ג). ואפילו אם יחזירנה אחר כך כבר עבר על "לא תוכל להתעלם" [ב"מ כו:].

ג. נטלה לפני יאוש על דעת להחזירה, ולאחר יאוש נתכוון לגזלה, אינו עובר אלא משום "השב תשיבם". **ד.** המתין עד אחר יאוש ונטלה, אינו עובר אלא משום "לא תוכל להתעלם" [שם].

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. הטור: הרואה אבדת חברו חייב לטפל בה ולהשיבה לבעליה, שנאמר "השב תשיבם".

ב. ב"מ (כו:): אמר רבא ראה סלע שנפלה, נטלה לפני יאוש על מנת לגזולה עובר בכולן: א). משום בל תגזול ב). ומשום השב תשיבם ג). משום לא תוכל להתעלם. ואף שהחזירה אחר יאוש מתנה הוא דיהיב ליה ואיסורא דעבד עבד.

פרש"י: לא תגזול – לא שייך רק בשעת נטילה. לא תוכל להתעלם – אזהרה לכושב עיניו ונמנע מלהציל, הלכך נטלה ע"מ להחזירה, ולאחר יאוש התכוון לגזולה, אין כאן מתעלם, אבל השב תשיבם עובר משנטל עד ששייב.

הקשו התוס': איסור דעבד עבד – וא"ת הלאו לא תגזול ניתק לעשה, וכשמחזיר הגזלה תיקן, אם כן כיון דלעניין גזילה

לא מיקרי מתנה (אלא השבה מעליא), גם השב תשיבם למה לא תיקן? ויש לומר דלא קאי אלא על לאו דלא תוכל להתעלם שעבר שלא החזיר קודם יאוש. עיין קצות וחושן בשורשי הלכה בביאור דברי התוס'.

ג. שם: נטלה לפני יאוש על מנת להחזירה, ולאחר יאוש נתכוין לגזולה – עובר משום השב תשיבם.

ד. המתין לה עד שנתיאשו הבעלים ונטלה, אינו עובר אלא משום לא תוכל להתעלם בלבד. **פרש"י:** המתין לה – בשעה שראה אותה ולא נטלה להחזירה.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "הרואה אבדת ישראל חייב"

סמ"ע (א): פ' הרואה והגביה אותה אז מתחייב בהשבה, אבל בראיה לבד לא מתחייב, רק שעובר בלא תתעלם.

ב. "כבר עבר על לא תוכל

להתעלם"

כתב הסמ"ע (ב): פ' התוס' – דהיינו אם לא החזיר עד אחר יאוש כבר עבר על 'לא תוכל להתעלם', שהרי העלים עיניו עד אחר שנתיימש ממנו ונעשה כהפקר, אבל על לא תגזול אינו עובר משום דניתק לעשה, וממילא תו אינו עובר ג"כ על השב תשיבם.

אבל אם מחזירה קודם שנתיימש גם על הלאו דלא תוכל להתעלם אינו עובר אף על גב דכוונתו היתה מתחילה להחזיקו לעצמו. ודלא כעיר שושן שכתב דמיד שכיון לגזלה עבר עליו ואי אפשר לתקנו.

כ' הש"ך (א): אבל הרמב"ם כתב – אף על פי שהחזירה לאחר יאוש, מתנה היא זו, וכבר עבר על כל האיסורים. כ"כ הרמב"ן. וכן משמע פשט לשון הלכות גדולות והרי"ף ונוסחת ש"ס דילן.

ערוך השלחן: מסכם את התירוצים על קושיית התוס', למה לא תיקן 'לא תגזול' כהחזיר את האבידה?

התוס' תירצו – אפילו אם יחזירנה אח"כ כבר עבר על לאו דלא תוכל להתעלם וצריך תשובה (כיון שעל לאו דלא תוכל להתעלם עבר מיד בשעה שאינו נוטלה להחזירה וכיון שנטלה כדי לגזלה הרי עבר וא"א לתקנו), אבל הלאו דלא תגזול והעשה דהשב תשיבם תיקן בחזירתה לבעלים.

והרמב"ן תירץ – באמת לא תיקן לא את הלאו דלא תגזול וגם לא את העשה דהשב תשיבם. ומה שמחזיר עכשיו אינו אלא מתנה.

וטעמייהו שיש לחלק בין גזל דעלמא, לגזל שבאבידה. שגזל דעלמא אין שייך בו יאוש, וכשבא הגזלן להשיב, הגזל שייך עדיין לבעלים ולכן הוא מתקן איסור הגזל, אבל גזל שבאבידה, כיון שנטלם ע"מ לא להשיב הוי כמונח בקרקע, שיש בו יאוש, ועכשיו שבא להשיב הגזל אחר יאוש כבר זכה בו המוצא ושוב לא יכול לתקן איסור הגזלה דהוי מתנה.

[אף על גב דאבידה שבאה לידו קודם יאוש אינו מועיל היאוש, זהו מפני שנחשב כשומרו של בעל האבידה ולכן אינו מועיל יאוש הבעלים כיון שהשומר עומד במקומו, והשומר לא נתיימש והוי יאושו כיאוש טעות אבל כשנטלה על מנת לגזלה נקנית לו לגמרי ביאוש מטעם אבידה].

הרב יעקב יוסף זצ"ל: בכלל השבת אבידה, להציל חברו מסכנה. ונחלקו הראשונים אם מותר להסתכן כדי להציל חברו: ירושלמי (תרומות): מחלקת ר"ל ור' יוחנן.

הגמ"י פסק – כר"ל שחייב להסתכן להציל חברו מסכנה. ואילו ר' יונה – אוסר, דחיו קודמים.

הרדב"ז פסק: אם יש לו סיכון פחות מ 10% חייב לנסות להציל חברו. כ"פ ערוך השלחן והגרי"ש אלישיב זצ"ל.

הרמב"ן כ' – דלא הוי יאוש, ולא זכה בו אחר.
ומהתוס' משמע – שמועיל יאוש אף בכה"ג. כ"כ אמרי משה וקהילת יעקב.
להלכה: מחמת הספק א"א להוציא מהתופס.

משפט התורה (ג-א): ראה אבדת חברו והתעלם, ומתוך כך בא אדם שאינו הגון ולקח לעצמו, הראשון חייב בדיני שמים כגורם נזק לחברו (רמב"ן).
אדם שאיבד חפץ והתייאש ממנו, ולמעשה היה החפץ ברשותו ובא אחר ולקחו:

סעיף ב: תנאים שחייב בהשבה

סעיף ב: (כתב הטור: בד"א (שחייב בהשבה): (א). במקום שהוא חייב להשיב משם (לאפוקי מקום שרובה גוים – רנ"ט/ג), (ב). ובמקום שראוי להסתפק בה באבידה (ריש סימן רס"א), (ג). ושתהא בעניין שמוכח שהיא אבידה (שם ריש סימן רס"א חמור וכליו הפוכין וכיוצא בו) (ד). ושלא תהיה מדעת (באשפה העשויה לפנות כמ"ש בסוף סימן ר"ס), (ה). ושיהיה בה שווה פרוטה (סימן רס"ב), (ו). ושיש סימן בגופה או במקומה (שם). (ז). ושהיה מטפל בה אם היתה שלו (סימן רס"ג), (ח). ושתהיה של מי שחייב להשיב אבידתו (לאפוקי גוי, רס"ו). (אבל אם חסר אחת מכל אלו – אינו חייב להשיב אבידתו).

סעיף ג: מקום שיש חיוב השבה

סעיף ג: א. כיצד, המוציא מציאה במקום שיששראל מצויים שם – חייב להכריז, שלא נתיאשו הבעלים (שחושב אולי ימצאנה ישראל ויחזיר לי – סמ"ע) [ב"מ כ"ד.].
ב. ואפי' העיר מחצה עובדי כוכבים ומחצה ישראל [מכשירין ב-ח], ג. או אפילו רובה עובדי כוכבים, והוא מצאה במקום שרוב העוברים שם ישראל – חייב להחזיר [ב"מ כ"ד:].

ד. אבל אם רוב העיר עובד כוכבים [מכשירין שם], או אפי' רובה ישראל, ומצאה במקום שרוב העוברים שם עובדי כוכבים [ב"מ כ"ד:] – אינו חייב.

ה. אפילו אם ידע שמישראל נפלה ויש בה סימן, שודאי נתיאשו הבעלים, וכגון שהוא מדברים שיש לתלות שידע מיד בנפילתו, וכמו שיתבאר [ב"מ שם כ"כ

[הטור].

י. הגה: וע"ל סי רס"ז ס"ג. וי"א לאס אכז ספרים לא מייאס מינייהו, אפילו במקום פרוצה עוזל כוכבים [הגהות מרדכי].

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. ב"מ (כד.): תניא וכן היה רבי שמעון בן אלעזר אומר המציל מן הארי ומן הדוב וכו' והמוצא בסרטיא ופלטיא גדולה ובכל מקום שהרבים מצויים שם הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתייאשים מהם. ואסיקנא: דווקא ברוב גוים אבל ברוב ישראל לא מתייאש וחייב להכריז. כ"פ הרי"ף הרא"ש והרמב"ם. לאפוקי הראב"ד שפסק שאף ברוב ישראל מתייאש וא"צ להכריז.

ב. מסכת מכשירים (ב-ח): מצא בה מציאה: אם רוב גוים – א"צ להכריז, רוב ישראל – צ' להכריז, מחצה על מחצה – ג" א"צ להכריז.

ג. ב"מ (כד.): אותו אדם שמצא בנהר בירן ד' זוזים שהיו צרורים בסדין. אמר רב יהודה שצריך להכריז. והא רובא נכרים נינהו? שאני נהר בירן, דישראל עושים הסכר בנהר ליה לא מיאש. כ"פ הרמב"ם והשו"ע – אפילו רובה עובדי כוכבים, והוא מצא במקום שרוב העוברים שם ישראל – חייב להחזיר.

ד. מסכת מכשירין (שם): ואם רוב גוים

א"צ להכריז.

ב"מ (כד.): – תניא המוצא מעות בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובכל מקום שהרבים מצויים שם הרי אלו שלו, מפני שהבעלים מתייאשים מהם. ומוקי לה בגמרא בבתי כנסיות ובבתי מדרשות דיתבי בהו גוים.

ב"י – ומיירי בעיר שרובה ישראל.
כ"פ הטור: אפי' רובה ישראל, ומצאה במקום שרוב העוברים שם עובדי כוכבים א"צ להכריז.

ה. ב"מ (כד.): רבא הוה שקיל ואזיל בתריה דרב נחמן בשוקא דגלדאי, אמר ליה מצא כאן ארנקי מהו אמר ליה הרי אלו שלו, בא ישראל ונתן בה סימן מהו אמר ליה הרי אלו שלו, והלא עומד וצווח? נעשה כצווח על ביתו שנפל ועל ספינתו שטבעה בים.

וכ' הטור: וכגון שהוא מדברים שיש לתלת שנודע לבעלים מיד עם נפילתם והתייאשו (שאם לא כן הוי יאוש שלא מדעת דלא הוי יאוש).

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

ב. "שרוב העוברים שם ישראל"

כתב הסמ"ע (ו): דווקא ברוב ישראל

משוב בני העיר, אבל כאן שהקרב נמצא
כאן לא אזילין בתר רוב.

ה. "וכגון כו' שידע מיד בנפילתו"

כתב הסמ"ע (ז): דאם לא כן הרי קי"ל
יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש.

ו. "דאם אבד ספרים"

כתב הסמ"ע (ח): טעמו – לפי אין דרך
לקנותם אלא ישראל, ואינו מתייאש מהן
דסבר שיכריז ישראל הקונה ואתן בהן
סימן (וכ"כ הרמ"א רלו-ח).

צריך להחזיר, שאם רוב גוים אמרינן
שנתייאש מסתמא, אלא אם כן רוב
העוברים שם ישראל. ולא סגי במחצה
על מחצה. וכ"ש בסיפא כשמצאה בעיר
שרובה ישראל דחייב להחזיר אם לא
שרוב העוברים שם גוים.

ובפרישה כתבתי – דלא אמרינן בזה דרוב
(רוב גוים) וקרוב (רוב עוברים ישראל)
הולכין אחר הרוב (כדלקמן סימן ר"ס-ח),
דלא אמרינן כן אלא היכא דהקרוב אינו
במקום שנמצא אלא בא לשם ממקום
אחר, שאז אמרינן שנתגלגל לבוא לשם

סעיף ד: המוצא חבית יין בעיר שרובה גוים

סעיף ד: א. לפיכך המוצא חבית של יין בעיר שרובה עובדי כוכבים – יינה
אסור בהנאה (מדין יין נסך) והקנקן מותר (מדין אבידה). ואם בא ישראל ונתן בה
סימן, אז ודאי של ישראל היא ונתיאש ממנה [ב"מ כ"ד:]^ב ומותרת למוצאה
בשתייה אם היא סתומה (הטור). ג. (ועיין צי"ד סי' קכ"ט מדלין זה).

א. "והקנקן מותר"

כתב הסמ"ע (ט): ולא אמרינן שמא של
ישראל הוא והו"ל יאוש שלא מדעת שלא
קנה, אלא תלינן אותו ברוב גוים ובודאי
של גוים היה, משו"ה הקנקן מותר.

"ודאי של ישראל הוא ונתייאש

ממנה"

פירש הסמ"ע (י): שמסתמא התייאש
ממנה כיון שרוב גוים שם, ומיהו צריך
שיהא דבר שמרגיש בו מיד בנפילתו

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. ב"מ (כד:): מצא חבית יין בעיר
שרובה נכרים – מותרת משום מציאה
(שהקנקן שלו), ואסורה בהנאה (מדין יין
נסך). בא ישראל ונתן בה סימן – מותרת
בשתייה למוצאה.

ב. הטור: ומותרת בשתייה אם היא
סתומה דליכא למיחש למגע גוי.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

(כמ"ש בסעיף שלפני זה).

אין לחוש שמא נגע בה הגוי, וגם לא
חיישין שפתחה הגוי וחזר וסתמה, שגוי
לא חוזר וסתמה אלא מוליכה לביתו.

"אם היא סתומה"

פירש הסמ"ע (יא): דכיון שהיא סתומה

סעיף ה: להחזיר לפנים משורת הדין בעיר שרובה גוים

**סעיף ה: א.אף על פי שמן הדין במקום שרוב עובדי כוכבים מצויים, אפילו
נתן ישראל בה סימן – אינו חייב להחזיר, טוב וישר לעשות לפנים משורת
הדין להחזיר לישראל שנתן בה סימן [ב"מ כ"ד:].**

**ב. (ואם הוא (המוצא) עני ובעל אבידה עשיר, אין צריך לעשות לפנים משורת הדין)
[מרדכי].**

❖ שורשי הלכה (המקורות)

הדין.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "לפנים משורת הדין"

כתב הסמ"ע (יב): ואסמכוה אקרא
"והודעת להם את הדרך אשר ילכו בה
ואת המעשה אשר יעשון", ואת המעשה
אשר יעשון זו לפנים משורת הדין (ב"מ
ל:).

"להחזיר לישראל"

הש"ך (ג): כ"כ אגודה ומרדכי – שכן
המנהג. כ"פ ראבי"ה וראב"ן שכופין
להחזיר כשאינו עני.

א. ב"מ (כד:): רב יהודה הוה שקיל ואזיל
בתריה דמר שמואל בשוקא דבי דייסא,
אמר ליה מצא כאן ארנקי מהו? אמר ליה
הרי אלו שלו. בא ישראל ונתן בה סימן
מהו? אמר ליה חייב להחזיר. תרתי? אמר
ליה לפנים משורת הדין.

ב. לפני משורת הדין

אשרי – ואין כופין ע"ז.

והמרדכי כ' בשם ראב"ן וראבי"ה – כופין
ע"ז.

מרדכי: ואם המוצא עני ובעל אבידה
עשיר, אין צריך לעשות לפנים משורת

סעיף ו: המוצא בהמה שחוטה, עוף שחטף בשר

סעיף ו: א. מקום שרובן עובדי כוכבים ורוב טבחים ישראל, בהמה או עוף

הנמצא שם שחוט – מותר והוא של מוצאו. **ב**. ואם עוף חטף בשר והשליכו למקום אחר, אפילו אם רוב ישראל – היא של מוצאו, שודאי נתיאשו בעליו [ב"מ כ"ד:].

❖ שורשי הלכה (המקורות)

ב. ב"מ (כד:): ההוא דיו (ציפור) דשקל בשרא ושדייה בצנייתא דבי בר מריון, אתא לקמיה דאביי אמר ליה זיל שקול לנפשך. והא רובא דישראל נינהו (ואינו מתייאש)? שאני דיו דכוזטו של ים דמי.

א. שם: רבי חנינא מצא גדי שחוט בין טבריה לציפורי והתירוהו לו. אמר רבי אמי התירוהו לו משום מציאה כרבי שמעון בן אלעזר (ברובה גוים מתייאש) משום שחיטה כרבי חנינא בנו של רבי יוסי הגלילי (שברוב טבחי ישראל שרי). ומיירי ברוב גוים ורוב טבחי ישראל.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "מותר והוא של מוצאו"

פירש הסמ"ע (יג): הסיבה שמותר דליכא למיחש למידי –

- משום שחיטת גוי ליכא – כיון שרוב שוחטים ישראל והם המוכרים אף לגוים.
- משום חשש טריפה ליכא – שאם יצאה טריפה מכריזים עליה בעיר. א"נ מיירי בשלמים שאפשר לבדוק טריפות.
- משום שחיטה שאינה ראויה ליכא – כיון שרוב מצווים אצל שחיטה מומחים.
- משום בשר שנתעלם מהעיין ליכא – דמיירי שמכיר החתיכה, או שראה מרחוק שנפלה מיד אדם דליכא חשש שהחליפה.

ב. "ואם עוף חטף בשר"

סמ"ע (יד): הטעם שמותר למוצאו, לפי שדרך העוף להוליכו למרחוק ונתייאשו ממנו הבעלים מיד בשעת חטיפתו.

סעיף ז: מציל מהארי ומזוטו של ים

סעיף ז חלק 1: **א**. המציל מהארי והדוב וזוטו של ים (פי' לשון ים החוזר לאחוריו עשרה או ט"ו פרסאות ושופך כל מה שמוצא בדרך חזרתו וכן עושה בכל יום) **ושלוליתו של נהר** (פי' כשהנהר גדל ויוצא על גדותיו ופושט, רש"י) – **הרי אלו שלו** (כיון שהתייאשו ממנו) [ב"מ כ"ד:], **ב**. אפילו הבעל עומד וצווה [הרא"ש]. הגה: מ"מ טו"ז וי"ס להחזיר, כמו שנתבאר סעיף ה'.

ג. ואף על גב דמדינא אין חייבין להחזיר באבידות אלו, אם גזר המלך או ז"ד חייב להחזיר מכח דינא דמלכותא (חוקי המלכות בענייני ממונות שי"א שהינם ברי תוקף בדיני ישראל) או הפקר ז"ד הפקר. ולכן פסקו ז"ל בספינה שטבעה בים, שגזר המושל גם הקהלות שכל מי שקונה מן העובדי כוכבים שהולאיו מן האבידה ההיא שיתחזר לבעליו, שצריכין להשיב, ואין לו מן הבעלים אלא מה שנתן [ד"מ בשם מרדכי].

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. ב"מ (כד.): המציל מן הארי ומן הדוב ומן הנמר ומן הברדלס ומזוטו של ים ומשלוליתו של נהר המוצא בסרטיא ופלטיא גדולה ובכל מקום שהרבים מצויים שם הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתייאשים מהם.

וזוטו של ים

פרש"י (ב"מ כא:): מקומות יש בשפת הים שדרך הים לחזור לאחוריו י' פרסאות או ט"ו פרסאות פעמיים ביום, וחוטף מה שמוצא שם. "זוטו" לשון גודל ושרוע בלשון יוני.

ב. הרא"ש: אפי' עומד וצווח שלא מתייאש לא מועיל, ונעשה כמי שצווח על ביתו שנפל.

כ' ד"מ (ג) בשם נמ"י: אפילו בא ליד המוצא לפני יאוש, ואפילו אמר שלא מתייאש לאו כל כמיניה, ואפילו בעלים מרדפים אחריהם דבטלה דעתו אצל כל אדם שהרי אבודה ממנו ומכל אדם, כ"כ הרשב"א.

ג. ד"מ בשם המרדכי: ספינה שטבעה

בים ובאו גוים והצילו מה שהיה בתוכה, והמושלים צוו להחזיר הכל לבעליהן גם הקהילות נתנו חרם להחזיר הכל, ואחד קנה מן הגוים שהצילו ואמר שאין צריך להחזיר דהוי ליה אבידה ששטפה נהר – ופסק רבינו גרשום מאור הגולה דצריכין להחזיר. חדא דדינא דמלכותא דינא ועוד דהפקר בית דין הפקר. ולכן הקונים מן הגוים שהצילו כקונים מן הגנב ויש בו משום תקנת השוק.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "הרי הוא שלו"

כתב הסמ"ע (טז): אפילו בא לידו לפני יאוש אין חייב להחזיר, טעמו (ב"מ כב:): דכתיב: "וכן תעשה לכל אבידת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאתה", את שאבידה הימנו ומצויה אצל כל אדם הוא בכלל אבידה וחזרה, יצאת זו שאבודה ממנו ואינה מצויה אצל כל אדם, ואפילו אמר בעל האבידה לא מתייאש, ואפילו מרדף אחריה, בטלה דעתיה אצל דעת כל אדם, והו"ל כצווח על ביתו שנפל (גמ').

כה"ג דבגניבה נוהגין מדינא דמלכותא להחזיר אף לאחר יאוש ושינוי רשות.

"וטוב וישר להחזיר"

פת"ש (ג): כ' בת' בית אפרים – מי שנלקח מאתו סחורה מחמת העברת המכס, וקדם אחר וקנה מבעל המכס בזול ורוצה לזכות לעצמו – אם בעל הסחורה רוצה חזרה סחורתו חייב להחזיר לו.

הרב יעקב יוסף זצ"ל: המציל מן הארי – היום שיש כלי נשק, ויכולים הבעלים להציל, הרי המציל לא זוכה במה שהציל. מכל מקום המציל משודדים מזוינים הרי אלו שלו אף שיש לו כלי נשק.

ג. "חייב להחזיר מכח דינא דמלכותא" סמ"ע (יז): בסימן שנ"ו סעיף ז' כתב

סעיף 21: ואם יש מכשלות בנהר לא הוי יאוש

סעיף ז חלק 2: ^אואם יש מכשולות בנהר שעל ידי כן דבר הצף בו עומד שם, אם הוא דבר שיש בו סימן מסתמא לא הוי יאוש [ב"מ כ"ד:].

ב. הגה: ואם הוא דבר שאין בו סימן:

אם הצעלים יכולים להציל והן רודפין אחר האצידה, או שאינו סם, שאילו היו סם אפסר שהיו מצליחין – לא זכה בהן המוצא [טור מב"מ כב.].
אבל אם הוא דבר שאינו יכול להציל מיד, והוא עומד ואינו רודף אחריו – ודאי מייאש. וסתמא (לא) הוי יאוש [תוספות ומרדכי פ' הנ"ל].

ג. אווזין ותרנגולין שברחו מצעליהן, הוי הפקר, וכל המחזיק בהן זכה בהן. ודווקא שאי אפשר לבעליהן להחזיר [ר"ן ר"פ שלוח הקן].

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. ב"מ (כד:): ההוא גברא דאשכח ארבעה זוזי דציירי בסדינא ושדו בנהר בירן. אתא לקמיה דרב יהודה. אמר ליה: זיל אכריז. כיון דמתקיל בנהר בירן לא מייאש.
פרש"י: כיון דמתקיל – יש בו מכשולות

לא מתייאש (ששם ימצא האבידה).
כ"פ הטור.

ב. ב"מ (כב.): שטף נהר קוריו עציו ואבניו ונתנו בתוך שדה חברו – הרי אלו שלו, מפני שנתיאשו הבעלים.
טעמא – דנתיאשו הבעלים, הא סתמא – לא? הכא במאי עסקינן כשיכול להציל.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "ואם יש מכשולות בנהר"

פירש הסמ"ע (יח): מכשולות – עצים או אבנים הקבועים בנהר ומעכבים הדבר הנופל לשם מלהלך למרחוק.

ב. "אם הוא דבר שאינו יכול להציל"

פירש הסמ"ע (יט) דברי הרמ"א: אבל אם אינו יכול להציל מיד, או שיכול להציל אלא שעומד ואינו רודף אחריו – ודאי הוי יאוש. וסתמא דלא ידענו אם היה שם לא הוי יאוש (כך גרסת הסמ"ע).

ג. "תרנגולים שזכרו"

ערוך השלחן: באופן שאי אפשר להתזירם, כגון שברחו למרחוק, הוי הפקר. מכל מקום טוב וישר להתזיר.

אי הכי, אימא סיפא: אם היו הבעלים מרדפין אחריהם – חייב להחזיר, אי ביכולין להציל – מאי אריא מרדפין? אפילו אין מרדפין נמי? הכא במאי עסקינן – ביכולין להציל על ידי הדחק, מרדפין – לא איאוש, אין מרדפין – איאוש מיאש.

מסכם הטור: נפלו בו קורותיו ועציו שהוא דבר שאין בו סימן:

- אם הבעלים מרדפים אחריהם אז הוי הוכחה שהן שלהם ולא מתייאשים, והוא בעניין שיכולים להציל. ואפילו לא היו שם, כיון שהם יכלו להציל אם היו שם לא וזוכה בהם אחר.

- ואם הוא דבר שאי אפשר להציל מיד, או שעמד ולא רץ כששטף הוי יאוש.

- וסתמא לא הוי יאוש, דקי"ל כאביי שיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש.

סעיף זז: נהר שעושים בו סכר

סעיף ח: א. נהר שעושים בו סכר לצוד בו דגים, ופועלים ישראלים רגילים לעשותו ולתקנו, כשמתקלקל – המוצא בו מציאה חייב להכריז [ב"מ כ"ד:].

ב. הגה: וכן מקום שסומרים שם עובדי כוכבים בקבע, אף על פי שרוב הנכנסים ויוצאים ישראלים, אינו חייב להכריז [נמ"י].

אינו מתייאש.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. לעיל (כד:): ההוא גברא דאשכח ד' זוזי... חייב להכריז (לפי שרוב ישראל עובדים שם, והמציאות נתקלים שם), לכן

ב. ד"מ (א) בשם נמ"י: בתי כנסיות שחוץ לעיר ויושבים בה גוים לשמור, כיון דגוים יושבים בהן בקבע מחפשי בהו

הדגים ניצודים שם ולא יעברו משם והלאה. ולכן גם אבדות נעצרים שם, ואינו מתייאש שיאמר הסימן ויחזירו לו.

ב. "וכן מקום ששומרים"

כתב הסמ"ע (כ): ר"ל "וכן איפכא", דאף במקום שרוב ישראל מצויים שם, מ"מ אם השומרים גוים ועומדים שם בקביעות, ודאי שימצאו האבידה על הרוב, משו"ה מתייאשים הישראלים.

וממשמשין כל מה שבתוכו, וישראל אין מתעסקין שם אלא בלימוד, ומקרי מקום שרוב גוים, אף על פי שרוב הנכנסים שם ישראל, והמוצא בו לא חייב להכריזו. כ"פ הרמ"א.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "שעושין בו סכר"

הסמ"ע (כ): סכר – פ' סתימה, שעושין כעין מחיצה במים להפסיק בין מים היורדים מלמעלה למטה כדי שיהיו

סעיף ט: אבידת קרקע

סעיף ט: אבידת קרקע גם כן חייב להשיב (דכתיב לכל אבדת אחיך) [ב"מ לא.], שאם ראה מים באים לשטוף שדה חברו חייב לגדור בפניהם כדי להציל [טור].

ז"ו מ"ר"ס: המוצא דבר שמוכוז שהונז שם, ובו י"א סעיפים

הנושאים שבסימן זה:

- סעיף א: המוצא בכותל ישן..... 27
- סעיף ב: כשיש הוכחה מאיזה צד הכניסו לשם..... 30
- סעיף ג: אם הודה שהיא מציאה, השכיר הבית לג' גוים..... 31
- סעיף ד: מציאה בחצר השכורה..... 33
- סעיף ה: מצא מעות בחנות או אצל השולחני..... 34
- סעיף ו: המוצא פירות שנפלו מהעצים או בדרך..... 36
- סעיף ז: מצא פירות מפוזרים..... 38

39	 סעיף זו: מצא גוזלות
40	 סעיף ט: מצא אבידה דרך הנחה
43	 סעיף י: איזהו דרך הינוח ואיזהו דרך נפילה
44	 סעיף יב: שיטת הרא"ש
46	 סימן יא: מצאו באשפה

סעיף א: המוצא בכותל ישן

סעיף א: א. המוצא בגל או בכותל ישן, שאין זוכרים מי בנאו ולא היה מימות עולם בחזקת זה שדר בו עתה ובחזקת אבותיו – הרי היא של מוצאה (אפילו נמצאה לצד פנים הכותל). והוא שהעלתה חלודה, שאני אומר של עובדי כוכבים הקדמונים היא [ב"מ כה:]. והוא שימצאנה מטה מטה, כדרך כל המטמוניות הישנים [רמב"ם]. אבל אם מראים הדברים שהן מטמון חדש, אפילו נסתפק לו הדבר (אם הוא מטמון חדש – ש"ך) – הרי זה לא יגע בהם שמא מונחים הם שם.

ב. וכותל חדש, דהיינו שידוע שאבותיו של זה שהוא דר שם בנאוהו, ולא יצא מרשותם, מציאה הנמצאת בו: מחציו לחוץ – הוא של מוצאו, אפילו יש בו סימן, והוא שהעלה חלודה, שודאי נתיאשו בעליו ממנו כיון שארך לו שם הימים. מחציו ולפנים – של בעל הבית אפילו אם העלה חלודה [ב"מ כה: והרא"ש].

ג. ואם הוא ממלא כל הכותל – חולקים, אפילו אם כל הכותל משופע, ולא אמרינן ממקום הגבוה הוא ונתגלגל למקום השפל [שם כו:].

❖ שורשי הלכה (המקורות)

דשתיך טפי.
ופרש"י: דשתיך טפי – העלה חלודה רבה
דכולי האי לא שביק להו.
וכ' התוס' והרא"ש: של אמוריים – וחצרו
אין קונה לו בדבר שיכול להיות שלא
ימצאנו לעולם. (ראה בענפי הלכה שיטת

א. ב"מ (כה:): מצא בגל או בכותל ישן
הרי אלו שלו, מצא בכותל חדש מחציו
ולחוץ שלו מחציו ולפנים של בעל הבית.
ובגמ' הרי אלו שלו תנא מפני שיכול
לומר לו של אמוריים הם, אטו אמוריים
מצנעי ישראל לא מצנעי? לא צריכא

המרדכי בזה).

כ"כ הרמב"ם – שהטעם שלא זכתה לו חצירו לפי שממון זה אבוד ממנו ומכל אדם ולפיכך הוא של מוצאו.
וכ' הר"ן ונמ"י: וכיון דתלינן באמוריים שמעינן ודאי דאפילו יש בו סימן הרי אלו שלו.

ב.שם: מצא בכותל חדש, מחציו ולחוץ – שלו, מחציו ולפנים – של בעל הבית. ופרש"י: מחציו ולחוץ – בחורי כותל הסמוכים לרשות הרבים מצאה, מחציו עוביו של כותל ולחוץ – שלו, ומיירי דשתיך טפי, דאיכא יאוש בעלים.

וכ' הרא"ש: בכותל חדש – שידוע שאבותיו של זה, ולא יצאו מרשותם מעולם. מחציו ולחוץ שלו – ואפילו בדבר שיש בו סימן, דכיון דשתיך טפי ודאי נתייאשו הבעלים. מחציו ולפנים של בעל הבית – אפי' העלה חלודה.

ג.שם (כו.): תנא: אם היה כותל ממולא מהן חולקין. פשיטא! לא צריכא דמשפיע בחד גיסא, מהו דתימא אשתפוכי אשתפוך, קמ"ל.

ופרש"י: ממולא – מן החפץ, שמחזיק כל רוחב הכותל. לא צריכא דמשפיע – הכותל לחד גיסא. מהו דתימא – בחצי הגובה היה תחילה, ואשתפוכי אשתפוך לצד הנמוך, קמ"ל.

❖ **ענפי הלכה** (האחרונים)

א. "ולא היה מימות עולם"

פירש הסמ"ע (א): אף שידוע שהיה ביד זה ושל אבותיו ג' או ד' דורות, מכל מקום כיון שהוא ידוע שלא היה שלהן ושל אבותיהן מעולם, והאבידה העלתה חלודה ונמצאת מטה מטה כדמסיק – אמרינן המוציא מחברו עליו הראיה, שיכול זה המוצא לומר לא של אבותיך היה אלא של גוים אמוריים שהיו דרים מימים קדמונים במקום זה היה.

"הרי היא של מוצאה"

למה לא קנתה לו חצרו?

■ **תוס' (לעיל)** – דבר שיכול שלא ימצאנה לעולם חצרו לא קונה לו.

■ **מרדכי כ'** – שאם כשקנה החצר, לא עלה על דעתו שיש שם מטמון וגם לא רגיל להיות שם, לא קנתה לו חצרו. כ"פ הרמ"א (רסח-ג).

■ **הרא"ש כ'** – כיון שיתכן שממון זה של אמוריים, הרי הוי שלל מלחמה שמתחלק לכל ישראל, לא קונה לו חצרו כיון שבאה לרשותו באיסור לפני שכל ישראל התייאשו, ושוב אין קונה לו אף אחר יאוש. לכן הוא של מוצאו.

■ **פרישה בשם רבינו ברוך כ'** – דל"א חצרו קונה לו שלא מדעתו אלא בהפקר גמור, אבל לא לגבי מציאה אפי' אחר יאוש, כיון שאם ידע המאבד לא היה מתייאש. כ"כ הסמ"ע (ב).

משפטי התורה (ג, דף ע"ה): אדם קנה בקבוקי שתייה לצורך מסיבה, בתקופה שהיו מבצעים על הפקקים בצד פנים.

וכשהאורחים פתחו את הבקבוקים נתגלה פרס גדול, למי שייך הפרס, לבעל הבית כיון שקנתה לו חצרו, או לאורחים כיון שבעל הבית לא ידע מהמבצע? זוהי מחלוקת התוס' והמרדכי הנ"ל: לפי התוס' – שחצרו של אדם לא קנתה המטמון כיון שיכול שלא ימצאנה לעולם, כאן זכה בעל הבית, שהרי דרך הפרס להתגלות כשיפתחו את הפקקים. ולפי המרדכי – שדבר שלא מעלה על דעתו לא קונה לו חצרו גם כאן לא עלתה על דעתו מהפרס, ולכן זכו האורחים. ולהלכה אין להוציא מהמוחזק.

"והוא שהעלה חלודה"

ש"ך (א): דאם לא כן לא יגע בהן (וכן מוכח ברש"י ותוס'), וכגון שחור זה הוא מקום המשתמר, דאם לא כן אפי' לא העלה חלודה נמי אבידה מדעת היא (הג"א מא"ז), דכיון שאינו משתמר לגמרי אבידה מדעת היא והרי היא שלו. וכ' הנתיבות (ביאורים ב) – וכוונתו, כיון דחיישינן למטמון חדש דהיינו שאחר שנעשה גל הטמין אחד שם, ולכך אם הוא גל שאין עשוי לפנות שהוא משתמר לא יגע בו, ואם אינו משתמר דהיינו שהוא עשוי לפנות אבידה מדעת הוא כמו לקמן סעיף י"א.

ש"ך (ב): הוא שימצאנו מטה מטה – ודברי המחבר צ"ע. שעל דברי הגמרא "שת"ך טפ"י פרש"י שהעלה חלודה, והרמב"ם פירש שנמצא מטה מטה, וצ"ע

למה המחבר נקט שני הפירושים? ואפשר שמספק החמיר כשנהם. וכ' הנתיבות (ביאורים ג) – ולפענ"ד נראה דחלודה בעינן שיהיה ניכר שהוא מטמון ישן, ומטה מטה בעינן דמחמת זה אינו עשוי להימצא ואין חצירו קונה לו (כמ"ש התוס'), אבל אם הוא במקום שיד האדם ממשמשת בו עשוי הוא להימצא, וממילא חצירו קונה לו.

"מטה כדרך כל המטמוניות"

"הישנים"

פירש הסמ"ע (ג): שיש לומר שבשעת הנחה הונח בחור שבכותל או בטפח הסמוך לקרקע, ואח"כ נשתקע הכותל וגם הוגבה הקרקע, משום הכי נשתקע בתחתיות הקרקע כל כך. כ"כ הש"ך.

ש"ך (ה): לא יגע בהן – אם הוא במקום שרוב ישראל מצוים שם. והנתיבות (ביאורים ד) כ' – ולפענ"ד נראה שאף במקום רוב גוים אסור רק באבידה, אבל בהינוח ממש במקום המשתמר כמו הכא (דהוא באשפה שאינה עשויה לפנות כמ"ש הסמ"ע ס"ק ד') – אסור, דדמי לגניבת גוי שהוא אסור.

"שמא מונחים הם שם"

בפרישה: נראה דכאן אין חילוק בין מונח מחציו לצד חוץ או לצד פנים, לפי שאין דרך שימוש בו, אלא שיש לחוש שמא אדם מעלמא עשה שם מטמון, וכמו מצאה באשפה שאינה עשויה לפנות, משום הכי פסק שלא יגע בו (והובא בסמ"ע סק"ד).

סמ"ע (ה): מחציו ולחוץ של מוצאו – אפילו נמצא מטה מטה כדרך המטמוניות.

ב. "מחציו ולחוץ של מוצאו"

נתיבות (ביאורים ה): כ' הסמ"ע (ה) – אפילו אם נמצא מטה מטה כדרך המטמוניות. ובש"ך (ו) – כ' שהוא ט"ס, וצריך להיות דאע"פ שאינו נמצא מטה מטה.

ובאמת אין שם טעות סופר, וכוונת הסמ"ע דאפילו אם נמצא מטה מטה כדרך המטמוניות א"כ יש לחוש שאחד מן השוק עשה שם מטמון ולא יגע בו (כמו באשפה

בסעיף י"א), קמ"ל דהכא בכותל אין לחוש שעשה מטמון כיון שדרך להשתמש בחורין שבכתלים ואין מדרך לעשות שם מטמון, כי ירא פן יבוא אחר ויטלם כשירצה להשתמש בו, ובודאי הניח שם אחד מן השוק רק לפי שעה ושכחו ונתייאש.

ו. "ואם הוא ממלא כל הכותל"

כתב הסמ"ע (ו): אפילו היא חתיכה אחת ארוכה שהולכת מקצה אל קצה, כיון דלא ניכר אם מצד פנים או מצד חוץ הונח – חולקים.

סעיף ב: כשיש הוכחה מאיזה צד הכניסו לשם

סעיף ב: במה דברים אמורים, במוכין או בנסכא, שאין הוכחה מאיזה מקום בא לשם. אבל סכין או כיס, הוא מוכיח על עצמו מאיזה מקום בא: שאם יד הסכין ורצועת הכיס לצד חוץ, ודאי מחוץ בא שם והיא של מוצאו, ואפילו מחציו ולפנים. ואם הם לצד פנים, הם של בעל הבית אפילו מחציו ולחוץ [המקור: ב"מ כו.].

❖ שורשי הלכה (המקורות)

ב"מ (כו.): אמר רב אשי: המוצא סכין בחורי הכותל – הולכים לפי הקתא, וכיס בתר שנציה (שרוכים). ואלא מתניתין, דקתני מחציו ולחוץ שלו מחציו ולפנים של בעל הבית ולחזי, אי קתא לגאו אי קתא לבר, אי שנציה לגאו אי שנציה לבר? מתניתין באודרא (מוכין) ונסכא (חתיכת כסף גולמי). כ"פ שו"ע.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

"הוא מוכיח על עצמו"

כתב הש"ך (ט): משמע אפי' בממלא כל הכותל אזלינן בתר מוכיח.

סמ"ע (ז): ואם הם צד לצד פנים – כך צ"ל "ואם" בוי"ו, ור"ל כיון שהיד או הרצועה הן לצד פנים מורה שבעה"ב הניח שם והם שלו, ואם הוא איפכא הן של המוצא אפילו נמצא מחציו ולפנים.

סעיף יז: המוצא חמור עם האוכף

סעיף יח: מצא חמור ואוכף עליו – הנותן סימן באוכף מחזירין לו גם החמור
[ב"מ כז:].

סעיפים יט–כ: מצא פירות או מעות ליד כלי או כיס

סעיף יט: ^אמצא כלי ולפניו פירות – הפירות שלו והכלי נוטל ומכריז, שאני אומר הכלי של אחד והפירות של אחר, והרי אין בהם סימן.
^בואם מראים הדברים שהם של אדם אחד – חייב להכריז. כיצד, היו אחורי הכלי לפני הפירות – הרי אלו שלו. היו פני הכלי לפני הפירות, חוששין שמא מן הכלי נשפכו. ואם היו אוגנים (פירוש שפת הכלי כפולים לתוכו, רש"י) לכלי, אף על פי שפניו כלפי הפירות – הרי אלו שלו, שאילו נשפכו מכלי היה נשאר מהם בתוכו מפני האוגנים. היו מקצת הפירות בכלי ומקצתה בארץ – חייב להכריז [הכל ב"מ כה:].

סעיף כ: ^גמצא כיס ולפניו מעות מפוזרים, הרי אלו שלו. ואם מראים הדברים שהכיס ומעות של אדם אחד ומהכיס נפלו, חייב להכריז [שם].

❖ שורשי הלכה (המקורות)

^אב"מ (כה): תנו רבנן – מצא כלי ולפניו פירות כיס ולפניו מעות – הרי אלו שלו. מקצתן בכלי או בכיס ומקצתן על גבי קרקע – חייב להכריז.

^בורמינהו מצא דבר שאין בו סימן בצד דבר שיש בו סימן חייב להכריז. בא בעל סימן ונטל את שלו זכה הלה בדבר שאין בו סימן?

אמר רב זביד – הא בכובא וכיתנא (שמצא

גיגית מוטלת, ופשתן לפניו. שודאי שפשתן זה לא נפל מהגיגית, שאם כן, ודאי היה נשאר מעט פשתן בכלי). והא בצנא ופירי (בכלי ופירות לפניו, שיתכן שמדובר באבידה אחת, שמתחילה היו הפירות בכלי, אלא שמחמת הנפילה החליקו כל הפירות מהכלי לחוץ, ולא נשתייר כלום בכלי).

✓רב פפא אמר – הא והא בצנא ופירי ולא קשיא הא דאשתייר בה מידי הא דלא אשתייר בה מידי.

✓וואי בעית אימא הא והא דלא אשתייר בה מידי ולא קשיא הא (דהכלי) הדרי

אפיה לגבי פירי הא דלא הדרי אפיה לגבי פירי.

ואוי בעית אימא הא והא דהדרי אפיה לגבי פירי ולא קשיא הא דאית ליה אוגנים לצנא הא דלית ליה אוגנים לצנא.

גשם (כד:): משנה. ואלו חייב להכריז: מצא פירות בכלי, או כלי כמות שהוא, מעות בכיס, או כיס כמות שהוא. גמ' (כה.) – טעמא – דמצא פירות בכלי, ומעות בכיס. הא כלי ולפניו פירות, כיס ולפניו מעות – הרי אלו שלו.

הא בכובא וכיתנא:

רש"י – בכל עניין הם של מוצאן. ור"י – בכל עניין הם של נותן הסימן. כ' הרא"ש: להלכה נקטינן לחומרא ככל התירוצים. ולכן: כשנשאר פירות בכלי – חייב להכריז, אפי' לא נשאר כנגד פי הכלי ואין לו אוגנים.

כשלא נשאר בכלי: אם אינם כנגד פי הכלי – הרי אלו שלו, אם הם כנגד פי הכלי ויש לו אוגנים הרי אלו שלו, שרב פפא לא חולק על רב זביד.

[כלומר: כדי זכות בו צ']

א). שלא נשאר בכלי. ב). הפירות לא כנגד פי הכלי או שיש לו אוגנים]

ב": הרי"ף והרמב"ם השמיטו תירוצו של רב זביד, דס"ל שר' פפא חולק על רב זביד, והלכה כרב פפא.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

ב. **"היה נשאר מהן בתוכו"**

הקדמה לסמ"ע (מ): בגמרא (ב"מ כ"ה.) רב זביד – מחלק, בין צנא (סל קלוע) ופירי (שהפירות מחליקים ונופלים מהצנא), לכובא וכיתנא (גיגית מוטלת ופשתן לפניו, דודאי האי פשתן לאו מכובא נפל). ורב פפא – מחלק אחרת. ונחלקו בכובא וכיתנא: לרש"י – בכל עניין הם של מוצאן. ולר"י – בכל עניין הן של הנותן הסימן בכלי וכ"כ הרא"ש.

והוסיף הסמ"ע – שהמחבר נמשך אחר דברי הרמב"ם דס"ל דרב פפא חולק על רב זביד ולא חילק בהכי. ומהתימה על הרמ"א שהשמיט מלכתוב דעתם בלשון י"א כיון שהוא חומרא להחזיר אבידה שהיא מצווה דאורייתא, וכמ"ש הרא"ש דאזלינן בו לחומרא.

סעיף כא: דין הכרת הכלי בטביעת עין

סעיף כא: **א**. המוצא כלי מכלים שצורת כולם שווה: אם כלי חדש הוא (שאז אין שייך בו טביעת עין) – הרי הוא שלו. ואם היה שטבעתו העין – חייב להכריז, שאם יבא תלמיד חכם ויאמר אף על פי שאינו יכול ליתן בכלי זה סימן יש

לי בו טביעות עין, חייב להראותו לו, אם הכירו ואמר: שלי הוא, מחזירין אותו [ב"מ כא. ובדף כג:].

ב. במה דברים אמורים, בתלמיד ותיק שאינו משנה בדיבורו כלל אלא בדברי שלום או במסכתא (פירוש אם ישאלוהו על מסכתא אחת אם היא סדורה בידו יענה לאו, דרך ענוה) או בפוריא (פירוש אם שאלוהו חברו שכבת על מטה זו. יאמר: לא, פן יראו בה קרי ויתגנה תוס' וכן כתב הרמב"ם) או באושפיזא (פי' כדאמרינן בערכין: מברך רעהו בקול גדול וגו' – משלי כז, יד) קללה תחשב לו שלא יספר בשבחו שקבלוהו בסבר פנים יפות בין בני אדם שאינם מהוגנים שלא יקפצו עליו ויכלו ממונו (שם והתוספות), וכשהוא מקפיד על חלוקו להפכו בעניין שלא יראו התפירות המגונות [שבת קיד:].

ד. הגה: ודווקא אם מלאו במקום שכלמידי חכמים מצויין, כגון צבית המדרכ, אבל בלאו הכי אינו חייב להכריז [הרא"ש והטור].
ה. וכל ת"ח הוא בחזקת שאינו משנה (כי אם) בדברים הנזכרים לעיל, עד שיביא המואל ראייה שאינו נזהר [הגהות אשרי פ' הנזכר].

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. ב"מ (כא.): משנה – רבי שמעון בן אלעזר אומר כל כלי אנפוריא אינו חייב להכריז.

ובגמרא (כג:) מאי אנפוריא? אמר רב יהודה אמר שמואל כלים חדשים שלא שבעתן העין.

ומיירי שאין בהם סימן שאז אם שבעתן העין מכיר בכלי ומחזיר לת"ח בטביעת העין, לא שבעתן העין שלא מכיר בכלי לא מחזיר.

מהו ת"ח? דאמר רב יהודה אמר שמואל בהני תלת מילי עבידי רבנן דמשני

במלייהו: במסכתא בפוריא באושפיזא מאי נפקא מינה אמר מר זוטרא לאהדורי ליה אבידתא בטביעות עינא.
ופרש"י: שלא שבעתן העין – לא הורגל בראייתן ותשמישן שיהא מכירן יפה.

ג. עוד בשבת (קיד:): א"ר יוחנן – איזהו ת"ח שמחזירים לו אבידה בטביעת עין זה שמקפיד על חלוק ולהוכפו. ופרש"י: שאם לבש הפוך מקפיד להופכו. כ"כ הג"א.

ד. הרא"ש: דווקא במקום שת"ח מצויים שלא מתייאש, שיודע שמוצאו יכריז

ואולי יכירם בטביעת עיין. כ"כ הרמב"ן. כ"כ ה"ה בשם הראב"ד – והכרזה זו אינה אלא בבתי כנסיות ומדרשות, ששם מצויים ת"ח.

אבל מהרמב"ם משמע – שאף במקום שאין ת"ח מצויים, אם בא ת"ח ואמר שיש לו בו טביעת חייב להראותו. ב"י – וצ"ל כיון שהוא ת"ח כשאובד לו לא מתייחס שידוע שיחזירו לו בטביעת עיין.

ה"הג"א: אין המוצא יכול לומר לת"ח "אתה מאותם שמשנים בדיבורם, הבא ראה שאינן משקר" (אלא נאמן עד שיביאו עדים שמשנה). כנ"ד הרמב"ם.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

הקדמה שטבעתו העין: מחזירים אבידה לתלמיד חכם, שאינו משנה בדיבורו, על פי טביעות עינו. כלומר: אם הוא מזהה חפץ מסוים כאבדתו, מאמינים לו שהוא דובר אמת, ואין דורשים ממנו לתת סימנים.

א. "שאם יבא תלמיד חכם"

כתב הסמ"ע (מג): מלשון זה דייק הב"י והכסף משנה שחייב להכריז אף במקום שאין תלמידי חכמים יושבים, אבל המגיד משנה פירשו דגם הרמב"ם ס"ל דא"צ להכריז כי אם שמצא במקום שהת"ח יושבין (כגון שמצא בבית המדרש), וכן נראה דעת הרמ"א שמסיק וכתב ז"ל,

ודווקא אם מצאו במקום שהת"ח מצויין, בלא מחלוקת כ"כ הטור.

וטעמם: לפי שלא נתייחסו תלמידי החכמים, שאומרים שהמוצא במקום שת"ח מצויים חושב שמא מת"ח נפל ומשיבו לו, ונוטל ומכריז.

ה. "וכל ת"ח הוא בחזקה"

כתב הסמ"ע (מו): צ"ע אם בזמן הזה יש לת"ח דין זה, מאחר שמצינו שבכמה דברים אין נוהגים בזמן הזה דין ת"ח נא. לעניין ליטרא דהבא ביו"ד סימן רמ"ג-ז. ב. ובסימן של"ד-מז. ג. לעניין היתר נדרים ביחיד ביו"ד ריש סימן רכ"ח, ד. גם לעניין לדון יחידי, אם לא דקיבלוהו עליהו. ה. מי שמת והניח בנים גדולים וקטנים והשביח אחד מן הגדולים הנכסים דהשבח לאמצע, ואם הוא ת"ח דתורתו אומנותו לא אמרינן דיטרה ויבטל מלימודו בשביל אחרים אלא השבח לעצמו. רפ"ז-א, ב.

כ"כ נמוקי יוסף (בסימן רפ"ז) דאין דין ת"ח נוהג בזמנינו.

מ"מ הב"י כתב עליו דאין דבריו נראין, וגם בשו"ע לא כתב שם דעת הנמוקי יוסף. אבל בדרכי משה [שם] כתב שנראה כדעת הנמוקי יוסף. ולכן צ"ע.

הרב יעקב יוסף זצ"ל – מכל מקום בשו"ת אבקת רוכל למרן כתב שאף בימנו יש דין ת"ח, שיפתח בדורו כשמואל בדורו. ובלבד שיהא בקי במסכתות שהם להלכה. פת"ש (ב): ות' שבות יעקב כ' – שאין ספיקו של הסמ"ע מוציא מידי ודאי של רמ"א דכל ת"ח הוא בחזקת כו', והטעם

כיון שבודאי אינו של המוצאו למה נפסיד האבידה ויש לו מיגו ודאי לא מוציאים
ת"ח בחנם אף מספק. ואם תפס בעל ממנו.

חז"מ רס"ג: המוצא אבידה שמתבייש להשיבה, וכו' ג'

סעיפים

הנושאים שבסימן זה:

- סעיף א: חכם או זקן שמצאו אבידה ואינה לפי כבודם להשיבו.....74
סעיף ב: מה נקרא לפי כבודו, הכיש בבהמה נתחייב להחזירה.....75
סעיף ג: להחמיר להשיב אבידה אף שאינה לפי כבודו77

סעיף א: חכם או זקן שמצאו אבידה ואינה לפי כבודם להשיבו

סעיף א: מצא שק או קופה, אם היה חכם או זקן מכובד שאין דרכו ליטול כלים אלו בידו – אינו חייב ליטפל בהם. ואומד דעתו: אילו היו שלו אם היה מחזירן לעצמו – כך חייב להחזיר של חברו. ואם לא היה מוחל על כבודו אפילו היו שלו – כך בשל חברו אינו חייב להחזיר [ב"מ כט, ל, כ"פ הרמב"ם].

זקן ואינה לפי כבודו, או שהיתה מלאכה שלו מרובה משל חברו – לכך נאמר והתעלמת מהם.

ועד שם (ל:): אמר רבא – כל שבשלו מחזיר בשל חברו נמי מחזיר.

✓ **כ"פ הרמב"ם:** מצא שק או קופה... ואומד דעתו: אילו היו שלו... כ"פ שו"ע. וכ' הב"י – מ"ש "ואומד דעתו" שמפרש שרבא חידש שהולכים לפי אומד דעתו של המוצא.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

ב"מ (כט.): תנן – מצא שק או קופה אם אין דרכו ליטול הרי זה לא יטול. ופרש"י: אין דרכו ליטול – דבר שגנאי הוא לו שאדם חשוב הוא ואין דרכו ליטול קופה שלו להכניסה מן החוץ לבית שמור.

שם (ל.): מנהגי מילי? – דתנו רבנן: והתעלמת – פעמים שאתה מתעלם, ופעמים שאי אתה מתעלם. הא כיצד? היה כהן והיא בבית הקברות, או שהיה

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

"ואומד דעתו"

כתב הסמ"ע (ב): פירוש אם היה שלו

מונח במקום שיש לחוש שיגנבו או יאבדו
לא היה בוש לטפל בו להחזירו לעצמו.
חייב להחזיר גם אצל חברו.

סעיף ב: מה נקרא לפי כבודו, הכיש בבהמה נתחייב להחזירה

סעיף ב: א. היה דרכו להחזיר כלים כאלו בשדה ואין דרכו להחזירן בעיר, ומצאן בעיר – אינו חייב להחזיר. מצאם בשדה – חייב להחזיר עד שיגיעו לרשות הבעלים, ואף על פי שהרי נכנס בהם לעיר ואין דרכו בכך [ב"מ ל: תיקו. ופסק הרמב"ם לחומרה].

ב. (וי"א ללא יחזיר בעיר, אלא יכניס מן הקדה לעיר ויניחנה) (כ"פ טור בשם הרא"ש לפי גרסתו).

ג. וכן אם מצא בהמה והכישה – נתחייב ליטפל בה ולהחזירה אף על פי שאינה לפי כבודו, שהרי התחיל במצווה [ב"מ ל.].

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. ב"מ (ל:): איבעיא להו דרכו להחזיר בשדה ואין דרכו להחזיר בעיר מי אמרינן השבה מעליא בעינן, וכיון דלאו דרכיה להחזיר בעיר לא ליחייב או דילמא בשדה מיהת הוא דאיחייב ליה וכיון דאיחייב ליה בשדה איחייב ליה בעיר? תיקו. פרש"י: דרכו להחזיר בשדה – שאין שם רואים כל כך, ואינו בוש. ואין דרכו בעיר – שהוא בוש משכיניו, והוא מצא בשדה. מהו – שיתחייב להשיבה. לא מיחייב – להתחיל בהשבתה בשדה. וכיון דאיחייב – שהזיזה ממקומה, חייב אף בעיר.

כ"פ הרמב"ם והשו"ע לחומרה.

ב. אבל הרי"ף כ' – כיון דלא איפשטא, לא יחזיר בעיר (אלא יכניס מן השדה לעיר ויניחנה שם). ונמ"י כ' – שדעת הרי"ף שלא יחזיר אף בשדה כיון שלא יכול להחזיר בעיר.

בדעת הרא"ש ישנה מחלוקת: הטור – הרא"ש פסק כהרי"ף שיחזירנה מהשדה עד שיבאנה לעיר ויניחנה שם. כ"פ ד"מ והרמ"א.

והב"י – לפי הרא"ש אפי' בשדה אינו חייב להשיב, שהוא גורס כהרמב"ם ופסק לקולא.

ראה בסוף הסעיף סיכום: כדרכו להשיב

בשדה לא בעיר ומצאה בשדה.

ג. ב"מ (ל:): אמר רבה – הכישה חייב להשיבה. ופרש"י: הכישה – אף שאינה לפי כבודו, כיון שהכישה נתחייב להשיבה הואיל והתחיל בזה.

ב"ב (פח:): טעמו – דאנקטרה ברייתא. פרשב"ם – הרגילה לברוח ולילך למרחוק ומש"ה נתחייב בה.

הטעם שחייב להשיבה

• רשב"ם פ' – כיון שהרגילה לברוח נתחייב להחזירה (כמו ב"ב). ולפ"ז דווקא בבהמה שיש בה טעם זה, ולא בכלים.
• ונמ"י – הואיל והתחיל בהשבה נתחייב (כ"מ הגמ' בב"מ). כ"פ רש"י. ולפ"ז: אף בכלים חייב. כ"פ הרמב"ם. והשו"ע.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

ג. "וי"א שלא יחזיר בעיר"

כתב הסמ"ע (ג): כ"פ הרי"ף והרא"ש, ולא מכח ספק פסק לקולא שלא לזלזל בכבוד תורתו, אלא דס"ל כגרסת הרי"ף שהשאלה היתה לגבי השדה, אבל בעיר לכו"ע (ולא מספק) אין חיוב להחזיר.

"שהרי התחיל במצווה"

סמ"ע (ד): הכל הוא לשון הרמב"ם. ונחלקו בדעת הרמב"ם:

הר"ן ונמ"י – גם בשאר כלים דינו הכי, דשייך בהו ה"ט כיון דהתחיל במצווה. אבל הב"י כ' – שגם דעת הרמב"ם היא שדווקא בבהמה (ומה שכתב 'שהרי התחיל במצווה', הכי קאמר, מאחר שהתחיל במצווה, ואם לא יגמרנה יגרום היזק לבעל האבידה, מאחר דאנקטי נגרי ברייתא). אבל בשאר דברים שאין דרכו להיטפל בהן, אפילו התחיל בה מותר לחזור בו ולהניחה, מאחר דאין לבעל אבידה היזק בהתחיל המצווה. כ"פ הרב יעקב יוסף זצ"ל. ותימה על המחבר שכתב סתם לשון הרמב"ם ולא פירש.

סיכום: דרכו להשיב בשדה לא בעיר ומצאה בשדה

מתי מחזיר ?	בשדה	בעיר
רמב"ם	יחזיר	ימשיך להחזיר
דעת הרי"ף: הרא"ש והב"י - נמ"י -	יחזיר לא יחזיר	יניחנה לא יחזיר
דעת הרא"ש: טור - ב"י -	יחזיר לא יחזיר	יניחנה לא יחזיר

סעיף ג: להחמיר להשיב אבידה אף שאינה לפי כבודו

סעיף ג: א. ההולך בדרך הטוב והישר ועושה לפנים משורת הדין, מחזיר את האבידה בכל מקום ואף על פי שאינה לפי כבודו [רמב"ם ממעשה ר' ישמעאל ברבי יוסי].

ב. הגה: ויש חולקין ואוסרין להחזיר, הוהיל ואינו לפי כבודו, אלא אם כוונתו להיכנס לפנים מן השורה יסלם מכיסו [טור בשם הרא"ש סי' רע"ב].

❖ שורשי הלכה (המקורות)

ב"מ (ל:): ר' ישמעאל ברבי יוסי פגע בהוא גברא דהוה דרי פתכא דאופי (נשא חבילת עצים), אמר ליה דלי לי (עזור לי) אמר כמה שוין? אמר ליה פלגא דזוזא, יהיב ליה פלגא דזוזא (וזכה בעצים) ואפקריה. והא רבי ישמעאל ברבי יוסי זקן ואינה לפי כבודו הוה? לפנים משורת הדין הוא דעבד.

א. כ"פ הרמב"ם: ההולך בדרך הטוב... מחזיר את האבידה בכל מקום ואף על פי שאינה לפי כבודו.

ב. אבל הרא"ש כ' – כיון שפטרה תורה את הזקן שאין לו לזלזל בכבודו, איסור הוא לגבי ידידה שמזלזל בכבוד התורה במקום שאינו חייב, והחכם שבא לעשות לפנים משורת הדין יותר מממונו ויעשה כמו שעשה רבי ישמעאל ברבי יוסי, אבל אין לו רשות לזלזל בכבודו. כ"פ הרמ"א. והסמ"ע.

כ' הב"י – ולדעת הרמב"ם י"ל דלא מיקרי מזלזל בכבוד התורה בשביל כך, דאדרבה הוא כבוד שמים שאין דרכו בכך בשלו והוא מטפל בשל חברו לפנים משורת הדין.

זו"מ רס"ד: אבידתו קודמת לכל אדם, אבידת רבו ואבידת אביו שיל' מי קודמת, ובו ח' סעיפים

הנושאים שבסימן זה:

- סעיף א: אבדתו ואבדת חברו 78
סעיף ב: אבדת אביו ואבדת רבו 79

- סעיף ג: הניח אבדתו והציל אבדת חברו 79
 סעיף ד: ירד להציל ולא הציל 81
 סעיף ד: שנים שנתפסו והציל אחד שניהם 83
 סעיף ה: נסדק חבית דבש של חברו האם ישפוך יינו להציל דבש חברו? 85
 סעיף ו: העביר חברו במעבורת בשעת סכנה. שכר שדכנות 87
 סעיף ו: נסדק קנקן דבש של חברו ומתנה שמוכן להציל תמורת חצי הדבש 89
 סעיף ז: בכל אלו אם כבר נתן המעות אינו יכול להוציא מידו 89

סעיף א: אבדתו ואבדת חברו

סעיף א: ^אמי שאבידה לו אבידה, ופגע באבידתו ובאבידת חברו: אם יכול להחזיר את שתיהן – חייב להחזירם [רמב"ם]. ^בואם לאו – יחזיר את שלו, שאבידתו קודמת אפילו לאבידת אביו ורבו, כדדרשינן מ"אפס לא יהיה בך אביון".

^בואף על פי כן יש לו לאדם ליכנס לפנים משורת הדין ולא לדקדק ולומר: שלי קודם, אם לא בהפסד מוכח. ואם תמיד מדקדק, פורק ממנו עול גמילות חסדים וסוף שיצטרך לבריות [שם אמר רב יהודה אמר רב].

חסדים וצדקה, וסוף שיצטרך לבריות.

❖ **שורשי הלכה (המקורות)**

❖ **ענפי הלכה (האחרונים)**

^א. "מאפס לא יהיה בך אביון"

כתב הסמ"ע (א): כאילו הוא אומר היזהר מן העניות. ומטעם זה לאו דווקא אבידתו קודמת קאמר, אלא כל הפסד ממון או ביטול מלאכה שלו מחמת השבה זו – שלו קודם.

ודווקא באבידתו אף אם ירצה הלה לשלם לו דמי אבידתו יכול לומר בכלי ובגד שלי ניחא לי להצילו לעצמי, מה שאין

^בב"מ (לג.): אמר רב יהודה אמר רב:

אמר קרא אפס כי לא יהיה בך אביון – שלך קודם לשל כל אדם.

^גואמר רב יהודה אמר רב: כל המקיים בעצמו כך – סוף בא לידי כך.

פרש"י: כל המקיים בעצמו כך – אף על פי שלא הטילו עליו הכתוב, יש לאדם להיכנס לפנים משורת הדין ולא לדקדק שלי קודם, אם לא בהפסד מוכיח, ואם תמיד מדקדק – פורק מעליו עול גמילות

כן במלאכה שאינו עושה אלא כדי לקבל דמי שכרו (שאם משלמים לו הפסד שכרו צריך לטפל של חברו קודם).

ב. "ולא לדקדק ולומר שלי קודם"

פירוש המס"ע (ב): מפני דבכל דבר הצלת ממון חברו יכול אדם למצוא לו צד היתר ולומר אני קודם פן אפסיד.

משום הכי קאמר דזה לא יעשה אם לא בהפסד המוכח והברור.

"וסוף שיצטרך לבריות"

כתב בפרישה (א): על זה נאמר (משלי י' כ"ד) "מגורת רשע תבואנו", שמי שפורק ממנו עול מצוות מפני שירא לנפשו פן יבוא לידי הפסד ממון, אז יבוא לידי הפסד. כ"כ הסמ"ע (ג).

סעיף ב: אבדת אביו ואבדת רבו

סעיף ב: א. פגע באבדת אביו ובאבדת רבו: אם היה אביו שקול כנגד רבו – של אביו קודמת. ואם לאו – של רבו קודמת, והוא שיהיה רבו מובהק, שרוב חכמתו של תורה למד ממנו [ב"מ לג.].
ב. (ועיין ציו"ד סימן רמ"ז סל"ד).

לשוכרו, אביו קודם לכל דבר דאז הרב אינו אלא כשאר פועל. כ"פ הרמ"א (יו"ד רמב-לד). כ"פ הסמ"ע והש"ך.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

ב. "ענין יו"ד"

וכתב הש"ך (שם ו): ואם הרב לא היה רוצה ללמדו אלא בשכר ויהודי אחר נותן לו השכר ללמדו אז אבדת בעל הנותן קודם.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. ב"מ (לג.): אבדת אביו ואבדת רבו – של רבו קודמת, שאביו הביאו לעולם הזה ורבו שלמדו חכמה מביאו לחיי העולם הבא. ואם אביו חכם – של אביו קודמת.

שם: אמר עולא – והוא שיהא רבו מובהק.

ב. ד"מ (א): וראיתי בספר חסידים – הא דבכל מקום רבו קודם לאביו היינו שלמדו בחנם אבל אם אביו הוצרך

סעיף ג: הניח אבדתו והציל אבדת חברו

סעיף ג: א. הניח אבדתו והחזיר אבדת חברו – אין לו אלא שכר הראוי לו.

כיצד: שטף נהר חמורו וחמור חברו, שלו שווה מנה ושל חברו 200, הניח שלו והציל של חברו (סבר כיון דשל חברו יקר יותר ישלם לו חברו אבדת חמורו) – אין לו אלא שכר הראוי לו.

ואם אמר לו: אציל את שלך ואתה נותן דמי שלי [ב"ק קטו:], או שהתנה כן בפני בית דין (אפילו אם היה שם חברו – סמ"ע), – חייב ליתן לו דמי שלו [רמב"ם].

ב. ואף על פי שעלה חמורו מאליו – זכה במה שהתנה עמו [שם].

ג. הנה: מיהו הוא הפקר, וכל הקודם בו זכה [ד"מ בשם נמ"י פרק הגזול בתרא].

ד. ואם אין הצעלים שם אף על פי שלא התנה כאילו התנה דמי [טור]. ועיין לקמן סימן רס"ה.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. ב"ק (קטו:): שטף נחל חמורו וחמור חברו, שלו יפה מנה ושל חברו מאתים, והניח זה את שלו והציל את של חברו – אין לו אלא שכרו. ואם אמר לו אני אציל את שלך ואתה נותן לי את שלי – חייב ליתן לו.

כ. הרמב"ם: אמר לו – או שהתנה בפני ב"ד. ה"ה – למד כן מב"מ (ל:): מתנה בפני ב"ד.

ב. שם (קטז:): בעא מיניה רב כהנא מרב ירד להציל ועלה שלו מאליו מהו? אמר ליה משמיא רחימו עליה.

ופרש"י: ירד להציל – על מנת שיתן לו דמי שלו: ועלה שלו מאליו מהו – מי אמרינן מעיקרא דאפקריה כאבוד דמי וחייב לשלם לו דמי חמורו, ואף שעלה אחר הוי כזוכה מההפקר. או דילמא כיון

דסליק סליק (ולא חייב לשלם לו דמי חמורו)? מן שמיא רחימו עליה – ויהיב ליה דמי כאלו מת.

ג. כ. ד"מ בשם נמ"י: מיהו של הפקר הוא, וכל הקודם בו זכה.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "אלא שכר הראוי לו"

פירש הסמ"ע (ז:): כמו שהיה נוטל אדם אחר לטרוח טרחא כזו ולהציל חמור כזה מהמים. אבל אין צריך ליתן לו יותר בשביל הפסד חמורו, דהו"ל להתנות עם חברו כדבסמוך, ומדלא התנה ש"מ מחל לו, א"נ משום דיכול חברו לומר אם לא היית מצילו הייתי מחזר אחר איש אחר שיציל את שלי בשכירות זה. אבל כשאינו שם צריך לשלם לו דמי חמורו (כמ"ש מור"ם בהג"ה), וטעמו, דמסתמא ניחא לחברו בזה.

סעיף יד: ספינות שפגעו זה בזה

סעיף יד: וכן שתי ספינות העוברות ופגעו זו בזו, אם שתיהן עוברות (בבת אחת) שתיהן טובעות, ואם בזו אחר זו עוברות. וכן ב' גמלים העולים במעלה גבוהה ופגעו זה בזה, עם עוברים שניהם בבת אחת נופלים, ואם בזה אחר זה עולים.

כיצד הם עושים: טעונה ושאינה טעונה – תדחה שאינה טעונה מפני הטעונה. קרובה ורחוקה – תדחה קרובה מפני שאינה קרובה. שתיהן רחוקות או שתיהן קרובות או טעונות, הואיל וכולן בדוחק אחד – הטל פשרה ביניהם והם מעלים שכר זה לזה. ובזה וכיוצא בו נאמר: "בצדק תשפוט עמיתך" (ויקרא יט, טו). [סנהדרין לב:].

רש"י פירש – קרובה לעיר. והסמ"ע – פירש במעט שתחזור לאחריה יהיה מקום לרחוקה לעבור בצידה.

תדחה קרובה

סמ"ע (כד): כן הגרסה בגמרא (סנהדרין לב:), כ"כ הרי"ף, הרמב"ם ושו"ע. ובטור (יח) כתב – תידחה שאינה קרובה מפני קרובה. וכתבתי בפרישה: שהטור מפרש כפירש"י שפירש קרובה לעירה, והוכחתי שר"ל שקרובה להגיע לעיר, ואז אינו מן הסברא שתידחה הקרובה לבוא לעירה מפני זו שאינה קרובה.

"נאמר בצדק תשפוט עמיתך"

פירש הסמ"ע (כה): כתיב (דברים ט"ז כ') צדק צדק תרדוף, וכתיב (ויקרא י"ט ט"ו) בצדק תשפוט עמיתך, ודרשינן (סנהדרין ל"ב:) אחד לדין ואחד לפשרה.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

סנהדרין (לב:): תניא: צדק צדק תרדוף אחד לדין ואחד לפשרה. כיצד? שתי ספינות עוברות בנהר ופגעו זה בזה: אם עוברות שתיהן – שתיהן טובעות, בזה אחר זה – שתיהן עוברות. וכן שני גמלים שהיו עולים במעלות בית חורון ופגעו זה בזה, אם עלו שניהן – שניהן נופלין, בזה אחר זה – שניהן עולין: טעונה ושאינה טעונה – תידחה שאינה טעונה מפני טעונה. קרובה ושאינה קרובה – תידחה קרובה מפני שאינה קרובה. היו שתיהן קרובות, שתיהן רחוקות – הטל פשרה ביניהן, ומעלות שכר זו לזו.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

"קרובה ורחוקה"

סעיף טו: שיירא שחנתה במדבר ועמד עליה גייס

סעיף טו: שיירא שחנתה במדבר ועמד עליה גייס לטרפה (לבזוז ממנו, ולא על נפשות – רש"י), **ופסקו עם הגייס ממון** (פירוש שנתנו לו ממון שיניח להם) **מחשבין** (התשלום) **לפי ממונם ואין מחשבין לפי נפשות** (גולגולות).
ואם שכרו תייר (מראה דרך) **לפניהם להודיעם הדרך – מחשבין** (חלוקת שכר התייר) **לפי ממון ולפי נפשות** (שלטעות בדרך גם סכנת נפשות – רש"י), **ואל ישנו ממנהג החמרים** [ב"ק קטז:].

❖ שורשי הלכה (המקורות)

ב"ק (קטז:): **ת"ר: שיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד עליה גייס לטרפה – מחשבין לפי ממון ואין מחשבין לפי נפשות, ואם שכרו תייר ההולך לפניהם – מחשבין אף לפי נפשות, ולא ישנו ממנהג החמרים.**
פרש"י: לטרפה – לבזוז, ונתפשרו עמה בממון. תייר – מראה להם הדרך. אף לפי נפשות – שטעות הדרך במדבר סכנת נפשות היא. ולא ישנו ממנהג החמרים – שאם נהגו לתייר לפי ממון או לפי נפשות עושין.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

"ועמד עליה גייס לטרפה"

אם הגייס טרף חלק מהממון?

פת"ש (א): **כ' בהגמ"י – שבירושלמי לא גרס לטרפה כדגרס הכא.**

■ **וכ' באור זרוע – דמשמע שטרפה גייס חלק מהממון, שגם אז שחולקים לפי**

ממון. ולא מיירי שבאו להתפשר עם הגייס שרוצה לגזולם. כ"כ המרדכי.
כ"כ בגליון חידוש אנשי ה' שלפי הירושלמי – כבר התחילו לטרוף א"כ נתברר שבאו על עסקי ממון, דמחשבין ההוצאה לפי ממון, אבל עומד לטרפה שעדיין עומדין בספק נפשות אין מחשבין לפי ממון לבד.
כ"ד יש"ש – דמיירי שכ"א יכול להציל ע"י הדחק, וע"ד כן לא הצילו שיחלוק ההפסד לפי הממון. וכמו הברייתא כאן.
כ"פ הב"ח – שאף שכבר טרפו מזה הרבה ומזה מעט אי נמי טרפו ממקצתן בלבד, אפ"ה מחשבין אח"כ לפי ממונם (ומשמע מדבריו דאפילו באין יכולין להציל, ושלא כדברי מהרש"ל).

■ **אבל בתשובת חכם צבי בעובדא כיוצא בזה, האריך שם לסתור דברי מהרש"ל והב"ח. בגזלנים ושודדים של ימינו שהם מזוינים גם מהרש"ל מודה שאין האחרים אשר לא שלטה יד הלסטים בממנם צריכים לסייע להם כלל (דבאו גם על עסקי נפשות ואי אפשר להציל אפי' ע"י**

הדחק). וא"כ רק לפי הב"ח מחלקים לפי ממון ולא קי"ל כמותו שהוא יחידי.

"מחשבים לפי ממון"

סמ"ע (כו): כיון שבאו לבזוז ממון, כל אחד נותן לפי ממונו שניצל (העשיר ירבה והדל ימעט).

"שכרו תייר להודיעם הדרך"

פירש הסמ"ע (כו): שלא יסתכנו מפני חיות ולסטים, ולכן מחשבינן חצי לפי ממון בשביל ליסטים וחצי לפי נפשות משום חיות שהוא סכנת נפשות.

ומקשה הסמ"ע – ולעיל בסימן קס"ג סעיף ג' כתב הרמ"א (הג"ה שניה): וכן אם טעו חבורה ההולכת במדבר ואיכא סכנת נפשות גובין לפי הנפשות (ולא הזכיר חצי לפי ממון)? ואפשר דר"ל אף לפי הנפשות כדברי המחבר דקאי עליה, ולכן כתב ו"כן", א"נ מיירי שם בדליכא שוללים הבאים בשביל ממון.

"אל ישנו ממנהג החמרים"

סמ"ע (כח): ונראה שגם בזמננו כשנוסעים יחד מעיר לעיר על היריד ובאין אנשי חיל לשוללן ומפשרין עמהן ברב או במעט, שגובין אותו לפי הממון.

סעיף טז: תנאים שמתנים החמרים בניהם

סעיף טז: א. רשאים החמרים להתנות ביניהם (רש"ל – בלא קניין כמו שותפים)
ב. כל מי שתאבד ממנו חמור מבני השיירא מעמידים לו חמור אחרת, ואם פשע הוא ואבידה אין חייבים להעמיד לו [ב"ק קטו: ברייתא].

אבידה חמורו ואמר: תנו לי דמיה ואיני רוצה ליקח חמור והריני שומר עמכם – אין שומעין לו אלא מעמידין לו חמור אחרת, כדי שיזדרזו עצמו וישמור בהמתו. ואפילו היתה לו בהמה אחרת בשיירא, שיותר מוסר נפשו לשמור על שנים [שם].

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. ב"ק (קטז): רשאין החמרים להתנות, שכל מי שיאבד לו חמורו יעמיד לו חמור אחר.

ב. שם: ואם אמר תנו לי ואני לוקח אין

שומעין לו, פשיטא? לא צריכא דאית ליה חמרא אחרינא מהו דתימא הא קא מנסר ליה, קמ"ל שאני נטירותא דחד מנטירותא דבי תרי.
 ופרש"י: אין שומעין לו – שמא לא יקח החמור והם לא התנו אלא כדי שיקח

החמור שיהא מוסר נפשו לשמור.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

"חמור אחר"

כתב הש"ך (ז): לפ"ז ה"ה אם אמר תנו לי ואני אקח חמור נותנים לו, ולא חיישינן שמא לא יקח ולא כפירש"י וגרסתו.

סעיף יז: ספנים שזרקו חלק ממשאם לים להקל על הספינה

סעיף יז: ספינה שהיתה מהלכת בים ועמד עליה נחשול לטובעה והקילו ממשאה (שזרקו חלק מהמשא לים), מחשבין לפי משאוי ואין מחשבין לפי ממון (וע"ל ס"א ס"א), ואל ישנו ממנהג הספנים [ב"ק קטז:].

"והקלו ממשאה"

❖ שורשי הלכה (המקורות)

פת"ש (ב): כ' בת' צמח צדק – דווקא שהקילו כבר ממשאה, שזה השליך מאה ליטרין זהב, זה אין צריך זה להשליך אלא מאה ליטרין של ברזל, אבל לכתחילה יכול זה של זהב לכוף לאידך שישליך מאתים ליטרין של ברזל וזה ישלם לו מאה ליטרין של ברזל מתוך הזהב (כדאיתא – תנאי בית דין הוא שיהיה זה שופך יינו ומציל דובשנו של חברו ונוטל דמי יינו מתוך דובשנו של חברו).

ב"ק (קטז:): ת"ר: ספינה שהיתה מהלכת בים, עמד עליה נחשול לטובעה והקילו ממשאה – מחשבין לפי משאוי ואין מחשבין לפי ממון, ולא ישנו ממנהג הספנים.

ופרש"י: מחשבין לפי משוי – אם השליך זה מאה ליטרין זהב ישליך זה מאה ליטרין ברזל.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

סעיף יז: תנאים שמתנים הספנים בניהם

סעיף יז: רשאים הספנים להתנות ביניהם כל מי שתאבד לו ספינה מעמידים לו ספינה אחרת. פשע בה ואבידה או שפירש למקום שאין הולכים בו באותו זמן, אין חייבין להעמיד לו [ב"ק קטז:].

פירש הסמ"ע (כט): בניסן שהנהר גדול מהפשרת שלגים וגשמים אין מדרך

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

"שאין הולכת באותו זמן"

הספנים להתרחק משפת הנהר, ובתשרי
שהמים חסרים ואי אפשר לשוט אצל
שפת הנהר (מתרחקים משפת הנהר). והוא
פשע והולך בניסן כמו שהולכין בתשרי.

הפקר ונכסי הגר

זזו"מ רע"ג: דין הזוכה מן ההפקר, והפקר כיצד וכמות, ובו
י"ח סעיפים

הנושאים שבסימן זה:

סעיף יא: השומר על ההפקר ומביט בו	154 _סעיף א: הפקר כל הקודם בו זכה
159	סעיף ב: אסור לחזור בו מההפקר ... 155
סעיף יב: כל מה שבמדבר הפקר..... 160	סעיף ג: מה הוא הפקר..... 155
סעיף יג: הצד דגים מהים, או עופות הם	סעיף ד: כיצד דין הפקר..... 156
הפקר וזכה בהם..... 160	סעיף ה: המפקיר לעניים לא לעשירים
סעיף יד: הפורס מצודה בשדה חברו וצד	156
בה..... 161	סעיף ו: המפקיר את עבדיו..... 156
סעיף טו: דגים שקפצו לתוך הספינה 162	סעיף ז: בפני כמה צ' להפקיר..... 157
סעיף טז: עני המנקף בראש האילן.. 162	סעיף ח: האם יש יד להפקר..... 158
סעיף יז: שחלים הגדלים בשדה פשתן 163	סעיף ט: המפקיר שדהו כל ג"י יכול
סעיף יז: שדה שיש בה כלאיים ב"ד	לחזור בו..... 158
מפקיר כל השדה..... 163	סעיף י: המפקיר לזמן..... 159

סעיף א: הפקר כל הקודם בו זכה

סעיף א: כל דבר של הפקר, כל הקודם בו זכה, בין שהוא דבר מופקר
ועומד (כדלקמן סי"ב) בין שהיו לו בעלים והפקירוהו [טור].

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

"בין שהיו לו בעלים"

סמ"ע (ב): ויכולין אפילו הבעלים עצמן

להקדים נפשם לחזור ולזכות בו בהגבהה
או במשיכה במטלטלים או בחזקה
בקרע, כמ"ש לקמן ס"ד.

סעיף ב: אסור לחזור בו מההפקר

סעיף ב: ההפקר, אף על פי שאינו נדר, הרי הוא כמו נדר שאסור לחזור
בו [רמב"ם].

"שאסור לחזור בו"

סמ"ע (ד): פירוש, בדיבור בעלמא אינו
יכול לחזור ולמחות בהבא לזכות בו
לומר שלי הוא עדיין, אבל אם הקדים
הוא נפשו וזוכה בו במשיכה או בחזקה
הרי הוא כאחר.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

"שאינו נדר"

סמ"ע (ג): לשון הגמרא (נדריים ז.) –
דאילו נדר הוי לעניים לחוד והפקר בין
לעניים בין לעשירים.

סעיף ג: מה הוא הפקר

סעיף ג: ומה הוא ההפקר, שיאמר אדם: נכסי אלו הפקר לכל, בין במטלטלים
בין בקרקעות [רמב"ם].

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

"כל נכסי אלו הפקר"

קצות וחושן (סימן ר"א): ואין אדם
יכול להפקיר רק דבר שהוא שלו
וברשותו אבל דבר שאינו ברשותו אינו
יכול להפקיר כמו שאינו יכול להקדיש,
ולכן אם גנבו או גזלו ממנו מטלטלים
אף על פי שלא נתייאש אינו יכול
להפקירן.

וכ' ערוך השלחן – דלא כיש מי שחולק
בזה שאף חפציו שביד אחרים יכול
להפקירן, דמה שנפקד ביד אחר הוי
כמונח אצלו ויכול להפקירן ולהקדישן.
אבל הלוואה שביד אחרים אינו יכול
להפקיר דמלווה להוצאה ניתנה.

הפקר בטעות (ערוך השלחן ו)

הפקר בטעות אינו הפקר כמו הקדש
טעות שאינו הקדש. ולא עוד אלא אפילו
שבעיקר ההפקר לא היה טעות אלא במי

שמפקירין בערב פסח ונטלה הגוי ובא ישראל אחר וקנאה מהגוי אחר הפסח דלא קנה, דאדעתא דגוי אפקריה ולא אדעתא דישאל (מ"א סי' תמ"ח) דהוי הפקר בטעות.

שזכה מן ההפקר (כגון שהפקיר חפציו וכוונתו היתה שפלוגי ופלוגי יטלום ובא אחר ונטלום הוה טעות) נתבטל ההפקר וחוזר להבעלים. ולכן יש מהגדולים שפסקו בחמץ

סעיף ד: כיצד זוכה מההפקר

סעיף ד: כיצד דין ההפקר, כל הקודם וזכה בו קנהו לעצמו ונעשה שלו, ואפילו זה שהפקיר דינו בו כדין כל אדם, אם קדם וזכה בו, קנהו [רמב"ם].

זכה בו אחר? מ"מ זהו גזירת התורה דלשון הפקר מועיל. והירושלמי למד – מהפסוק בשמיטה "תשמטנה ונטשתה", שיש לך נטישה אחרת כזו ואיזו זו היא הפקר. ולכן אמרו חז"ל (סימן ס"ה) דהמפקיר לעניים ולא לעשירים אינו הפקר עד שיפקיר לכל כשמיטה.

❖ **ענפי הלכה (האחרונים)**

"כיצד דין הפקר"

ערוך השלחן (ג): ואף שאין אדם יכול להסתלק משלו בדבור בעלמא כשלא מסרו לאחרים, והאומר לחברו ידי מסולקת משדה זו לא אמר כלום כל זמן שלא נתנה לחברו, וגם לשון מחילה אינו מועיל, איך מועיל ההפקר כשעדיין לא

סעיף ה: המפקיר לעניים לא לעשירים

סעיף ה: המפקיר לעניים אבל לא לעשירים, אינו הפקר, עד שיפקיר לכל כשמיטה (פירוש, וחייב במעשר, ואם קדם עני וזכה בה לא עשה כלום – סמ"ע), [פאה ו,א].

סעיף ו: המפקיר את עבדיו

סעיף ו: המפקיר עבדיו, הגדולים קנו עצמם. והקטנים, כל הקודם והחזיק בהם, זכה.

קידושין (כג.): דתניא: גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו, והיו בהן עבדים, בין

❖ **שורשי הלכה (המקורות)**

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

"הגדולים קנו עצמן"

סמ"ע (ח): שמיד שהפקירן נסתלקה רשות רבן מהן ויש להן דעה ויד לזכות בנפש עצמן, מה שאין כן בקטנים.

גדולים בין קטנים – קנו עצמן בני חורין. ✓ אבא שאול אומר: גדולים – קנו עצמן בני חורין, קטנים – כל המחזיק בהן זכה בהן. ולמדו מהגר לכאן באדם שמפקיר עבדיו.

סעיף ז: בפני כמה צ' להפקיר

סעיף ז: א. המפקיר את הקרקע, כל הקודם והחזיק בה זכה. דין תורה, אפילו הפקיר בפני אחד ה"ז הפקר ונפטר מהמעשרות, אבל בדברי סופרים אינו הפקר עד שיפקיר בפני ג', כדי שיהיה אחד זוכה, אם רצה, והשנים מעידים. ב. הגה: וי"א לאפילו בינו ולבין עלמנו הוי הפקר [טור ס"ח בשם הרא"ש].

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. "אפילו הפקיר בפני אחד"

סמ"ע (י): ס"ל דאחד מיהא בעי, דאותו האחד ישמע שהפקירו בעליו ויכול לזכות בו לנפשו. ולכן אמרו חז"ל (נדרים מ"ה.) דלא יהא הפקר אלא אם כן יפקירנו בפני ג', דאי לאו הכי יכול המפקיר לכפור לומר לא הפקרתיה מעולם.

ב. "וי"א דאפילו בינו לבין עצמו"

סמ"ע (יא): גם הני י"א ס"ל דמדרבנן בעי ג' (שלא יוכל לכפור כמ"ש לעיל), אלא שמדין תורה א"צ להפקירו בפני האחד אלא בהפקירו בינו לבינו סגי, ונפק"מ בהשאל או בהשכיר באמצע השבוע בהמה לגוי לעשות בה מלאכה וסבר שיחזירה לו קודם שבת ולא החזירה לו, אזי יפקירנה בינו לבין עצמו כדי שלא יעבור על למען ינוח שורך

א. נדרים (מה.): אמר ר' יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק: כל המפקיר בפני שלשה הוי הפקר, בפני שנים – לא הוי הפקר. ✓ ור' יהושע בן לוי אמר: דבר תורה אפילו באחד הוי הפקר, ומה טעם אמרו בשלשה? כדי שיהא אחד זוכה ושנים מעידין. כ"פ הרמב"ם, רא"ש והר"ן.

ב. אלא שהרא"ש כתב – הילכך הוי הפקר מן התורה אפילו באחד והוא הדין נמי אפילו בינו לבין עצמו. אף שמד"ס בעינן ג'. ונפקא מינה לעניין אם השאיל בהמתו לגוי ולא החזירה לו קודם השבת שיפקירנה בינו לבין עצמו.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

וכל בהמתך.

יעשה הערמה, אבל במטלטלין גם כשיפקיר בפני אחד הרי יכול ליטלה ויהא נאמן במיגו דלקוח היא בידי מה שאין כן קרקע בחזקת בעליה עומדת וצריך עדים.

"עד שיפקיר בפני ג'"

ערוך השלחן (ז): ואפשר שכוונת הרמב"ם דק בקרקע בעינן ג' כדי שלא

סעיף זז: האם יש יד להפקר

סעיף ח: האומר: הרי זה הפקר וזה, הרי השני ספק הפקר. ואם אמר: וזה כמו זה, או שאמר: וגם זה, הרי התפס השני ויהיה הפקר ודאי.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

"הרי השני ספק הפקר"

סמ"ע (יב): אף ביו"ד (רנ"ח-ב) לעניין צדקה או הקדש (שאמר 'ה"ז הקדש וצדקה, וזה' הוי הקדש, בהפקר כיון שהוא איבעיא דלא איפשטא פסק בו לקולא דאין מוציאין אותו מחזקת הבעלים.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

נדירים (ז): יש יד להפקר, או דלמא אין יד להפקר? אי אמר 'האי להוי הפקר והאי נמי' – הפקר מעליא הוא. אלא דאמר 'האי להוי הפקר והאי' ולא אמר 'נמי', מי אמרינן האי נמי הוי הפקר, א"ד מ"ש 'והאי' מילתא אחרינא. ולא איפשטא.

סעיף ט: המפקיר שדהו כל ג"י יכול לחזור בו

סעיף ט: המפקיר את שדהו ולא זכה בה אדם, כל שלשה ימים יכול לחזור בו, אחר שלשה ימים אינו יכול לחזור בו, אלא אם כן קדם וזכה בה הרי הוא כזוכה מההפקר, בין הוא בין אחר.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

נדירים (מג:): תניא: המפקיר את שדהו – כל שלשה ימים יכול לחזור בו, מכאן ואילך אין יכול לחזור בו. פרש"י: כל ג' ימים הראשונים יכול לחזור

בו – בין אמר אין רצוני שיהא הפקר דחזר בו ובין זכה בו איהו בתוך ג' ימים, ושם הפקר לא חייל ביה ולא פקע ליה מידי מעשר דהפקר פטור מן המעשר (שבת דף סח.) ונשמר פרט להפקר. מכאן ואילך אינו יכול לחזור בו – ופטור מן

המעשר כל מאן דזכי ביה.
כ"פ הרמב"ם והשו"ע.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

"כל שלשה ימים יכול לחזור"

סמ"ע (יג): טעמו – מפני הרמאים שרגילים להפקיר פירותיהם ולחזור ולזכות בהם ולאכול מהם בלי לעשר (שהפקר פטור ממעשרות), לכן תקנו שעד ג"י יכול לחזור בו באמירה ואין שם הפקר עליו וחייב במעשרות (הרא"ש).

סעיף י: המפקיר לזמן

סעיף י: האומר: שדה זו מופקרת ליום אחד, לחדש אחד, לשנה אחת, לשבוע אחד, עד שלא זכה בה הוא או אחר יכול לחזור בו. ומשזכה בה, בין הוא בין אחר, אינו יכול לחזור בו.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

"ליום אחד אחד לחדש אחד"

סמ"ע (יד): כיון שהפקירו זמנית ולא לעולם דינו דאפילו לאחר ג' ימים יכול לחזור בו, וחייב במעשר אפילו קודם שחזר בו, דכל שלא זכה בו זכיה גמורה בתורת הפקר הוא או אחר. וכ"כ הרא"ש – דטעמו כיון שאין דרכן של בני אדם להפקיר לזמן וזה שינה, לכך אמרו חז"ל דלא ליהוי הפקר לאפקועי ממעשר עד דאתי לרשות זוכה. מיהו כשזכה בו הוי הפקר אף על גב דהוא לזמן.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

גדרים (מד.): אמר תהא שדה זו מופקרת ליום אחד, לשבת אחת, לחדש אחד, לשנה אחת, לשבוע אחת, עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר – יכול לחזור בו, משזכה בה בין הוא בין אחר – אין יכול לחזור בו.

פרש"י: יכול לחזור בו – אפילו בסוף שבת או בסוף חדש. משזכה בה בין הוא בין אחר – אפילו תוך שעה משהפקירו זכה בה שום אדם או הוא בעצמו לשום הפקר הוי הפקר, דקסבר דלא הוי הפקר עד דאתי לרשות זוכה.

סעיף יא: השומר על ההפקר ומביט בו לא זכה

סעיף יא: דבר המופקר שבא אחד ושמרו והיה מביט בו שלא יטלנו אדם, לא זכה (דקי"ל הבטתו בהפקר לא הוה כזכיה – סמ"ע) עד שיגביהנו אם הוא מטלטל, או יחזיק בקרקע כדרך שקונים הלקוחות [ב"מ קיח. כרבא, כ"פ הרמב"ם].

סעיף יב: כל מה שבמדבר הפקר

סעיף יב: המדברות והימים והנהרות והנחלים, כל שבהם הפקר וכל הקודם בהם זכה, כגון העשבים והעצים והפירות של אילנות של יער וכיוצא בהם [רמב"ם].

סמ"ע (יז): פירוש, אלו הן מופקדין ועומדין מאליהן וכל הקודם לזכות מה שבהם זוכה.

❖ **ענפי הלכה** (האחרונים)

"המדברות והימים"

סעיף יג: הצד דגים מהים, או עופות הם הפקר וזכה בהם

סעיף יג: א. הצד דגים מהימים ומנהרות, או שצד עופות או מיני חיות, הואיל ואין להם בעלים זכה, ובלבד שלא יצוד בשדה חברו, ואם צד שם, קנה (ואם בעל השדה עומד בצד השדה ואומר יזכה לי שדי קנה בעל השדה ואין לבעל המצודה כלום – סמ"ע), [רמב"ם].

ב. ואם היו הדגים בביבירין של בעלים, וכן חיה ועוף שבביבירים, אף על פי שהוא ביבר גדול והוא מחוסר צידה הרי זה של בעל הביבירים, והצד משם הרי זה גזול (דביבר שלו קנאהו – סמ"ע), [רמב"ם].

ג. הלוקח דגים מתוך מצודתו של חברו כשהיא בתוך הים, או שלקח חיה ממצודתו כשהיא פרוסה במדבר, הרי זה אסור מדברי סופרים. ואם היה המצודה כלי, ולקח מתוך המצודה, ה"ז גזול [הכל דברי הרמב"ם].

להם תוך. כולי עלמא לא פליגי – דכיון דיש להם תוך קנו לו כליו והוי גזל גמור. לחי – חיכים. קוקרי – שאר מצודות ומכשולים. וידוע דהלכתא כתנא קמא. כ"פ הרמב"ם והשו"ע.

❖ **ענפי הלכה** (האחרונים)

א. "ואם צד שם קנה"

❖ **שורשי הלכה** (המקורות)

ג. גיטין (נט:): משנה – מצודות חיות ועופות ודגים יש בהם גזל מפני דרכי שלום, רבי יוסי אמר גזל גמור. ובגמרא (ס:): באוזלי ואוהרי כולי עלמא לא פליגי כי פליגי בלחי וקוקרי. ופרש"י: אוזלי – רשתות של חוטים שיש

סעיף ב-ד: השלמות מסימנים אחרים

סעיף ב: אם לא היו כאן כל האחים, ואותם שבכאן מבקשים לחלוק, או שחלקו ובא אח או בעל חוב ונוטל חלק אחד מהם, נתבאר בסימן קע"ה.

סעיף ג: אחד מהאחים שירד לאומנות או חלה או רוצה לילך ללמוד, נתבאר בסימן קע"ז.

סעיף ג: אחד מהאחים שהיו שטרות יוצאים על שמו וטוען: שלי הם, נתבאר בסימן ס"ב.

סעיף ה: יורשים שלקחו מהירושה לפני החלוקה

סעיף ה: יורשים שקצתם לקחו מנכסי מורישם בלא חלוקה וקצתם לא לקחו, ויש ביד אחד מנכסי המת (שצריך להחזיר), אם היורשים שלא לקחו מערערים שלא ליטול ממה שביד אותו אחר לקבורה, הדין עמהם ויבואו לחשבון, וכל אחד מהאחים יתן חלקו המגיע לו [ת' הרא"ש כלל פ"ו סימן ח'].

זזו"מ ר"צ: דין אפוטרופוס ביי ימנו וכיצד יתנהג וכל משפטיו,

ובו כ"ח סעיפים

הנושאים שבסימן זה:

סעיף ב: אין ממנים אפוטרופוס אשה קטן
 עבד או עם הארץ..... 316
 סעיף ג: כשממנים אפוטרופוס כותבים כל מה
 שקיבל..... 318

סעיף א: מינוי אפוטרופוס ע"י אבי היתומים
 או ב"ד..... 313
 סעיף 2: המוריש יכול ליתן הנכסים ביד
 קטן או למנות אפוטרופוס לקטן..... 315

סעיף ט"ז: כשמחזיר ליתומים כשיגדלו האם
 נשבע..... 335
 סעיף י"ז: אף שפטור מחשבון צ' להזהר הרבה
 337
 סעיף י"ז: אין למנות אפוטרופוס להאמינו
 בלא שבועה אא"כ לא מוצאים אחר 337
 סעיף י"ט: להשביע צ' טענת שתי כסף
 ופרוטה..... 338
 סעיף כ: חיוב אפוטרופוס בגניבה ואבידה
 ופשיעה..... 339
 סעיף כא: אפוטרופוס שקנה שור יתומים
 ומסרו לרועה..... 340
 סעיף כב: אפוטרופוס שלוח לצורך יתומים
 341
 סעיף כג: מתי אפוטרופוס יכול לחזור בו
 סעיף כד: יתומים שסמכו אצל בעל הבית,
 קטן שסמוך אצל אמו 342
 סעיף כה: בעל הבית שזן היתומים ותובע
 מהם החזר..... 343
 סעיף כו: קטן שהגדיל ומבזבז נכסיו אין ב"ד
 מונעים ממנו 344
 סעיף כז: אפוטרופוס לשוטה ולחרש..... 344
 סעיף כז: אפוטרופוס שמת וכתב בפנקסו
 שהוציא עבור היתומים מנה..... 345

סעיף ד: אפוטרופוס שלובש בגדים נאים
 מנכסי היתומים..... 319
 סעיף ה: אפוטרופוס שלא מתנהג יפה
 בנכסים..... 319
 סעיף ו: אפוטרופוס שחזר ללכת בדרכים
 רעים..... 322
 סעיף ז: מוסרים לאפוטרופוס כל נכסי
 היתומים..... 322
 סעיף ח: למי נותנים מעות היתומים לטפל
 בהם..... 322
 סעיף ט: טיפול במטלטלי היתומים, הובלתן
 למכור בשוק..... 324
 סעיף י: להולך סחורת היתומים למקום ספק
 אונס..... 327
 סעיף י"א: אפוטרופוס מוכר נכסי יתומים
 סעיף י"ב: אין לאפוטרופוס לירד לדין על
 נכסי יתומים, מתי טוענים ליורש..... 329
 סעיף י"ג: אין אפוטרופוס יכול לשחרר עבד
 332
 סעיף י"ד: האפוטרופוס תורם ומעשר נכסי
 היתומים..... 333
 סעיף ט"ו: האפוטרופוס עושה ליתומים כל
 דבר מצווה חוץ מדבר שאין לו קצבה.... 334

סעיף א¹: מינוי אפוטרופוס ע"י אבי היתומים או ב"ד

סעיף א חלק 1: ^אמי שמת והניח יורשים קטנים, או שאשתו מעוברת, או שהניח קטנים וגדולים, צריך מורישם למנות להם אפוטרופוס שיתעסק בשביל הקטנים עד שיגדילו. ואם לא מינהו, ב"ד חייבים להעמיד להם אפוטרופוס עד שיגדילו, שבית דין הוא אביהם של יתומים.

ב. הגה: ואם הצית דין בעלמאן רואים להתעסק בצרכי היתומים, הרשות צילו [רשב"א תתקע"ד]. מיהו אם כריכים לחלוק או לטעון עם אחרים מחמת היתומים, י"א ללרכיזין להעמיד אפוטרופוס שלא יהיו נראין כעורכי הדיונים. ועיין לקמן סעיף ח' [ר"ן].

ג. והא דבית דין אביהן סל יתומים, היינו יתומים קטנים [ר"ן].

ד. וב"ד היינו הממונה זעירו או גדולי הדור, אצל אין כח זיד סלסה זעלמא סיעשו עלמן ז"ד על היתומים [הרא"ש].

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. גיטין (נב.): ואם מינה אבי יתומין אפטרופוס – הרשות בידו.

רמב"ם: מי שמת והניח יורשין גדולים וקטנים צריך למנות אפטרופוס שיהיה מתעסק בחלק הקטן עד שיגדיל, ואם לא מנה (אביהם) חייבין בית דין להעמיד להן אפטרופוס עד שיגדילו שבית דין הוא אביהן של יתומים.

וכ' הראב"ד – ודווקא שחילק האב נכסיו ליורשים בחייו, שאם לא, יניח הכל ביד הגדולים והם ישביחו לאמצע וטוב להם. וכ' ה"ה – שכ"ד הרמב"ם.

ב. כ' בת' הרשב"א (תתקע"ד): הא דמוקמינן אפטרופוס היינו להקל על בית דין, אבל אם הב"ד ראו שלא למנות אפטרופוס אלא הם עצמם יחפשו אחר זכותן אין לך אפטרופוס גדול מזה. מ"מ הר"ן – אוסר, שלא יהיו נראים כעורכי הדיינים לחלק נכסי יתומים, אלא ימנו אפטרופוס שיעשה זאת.

וכ' הב"י – ואפשר שהרשב"א לא מיירי רק כשאין טעם הר"ן (כשאין צ' לחלוק או לטעון עם אחרים מחמת היתומים).

ג. כ' ד"מ (ב): כתב נמ"י (ב"ק יח: דבור ראשון) דווקא ליתומים קטנים ב"ד אביהן של יתומים אבל לא לגדולים.

ד. ד"מ (ב) בשם הרא"ש – דווקא בית דין הממונה בכל עיר ועיר או גדולי הדור, אבל אין כח ביד ג' בעלמא שיעשו עצמן בית דין ולעשות עצמן אפטרופוס.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "הניח קטנים וגדולים"

סמ"ע (א): איירי דווקא כשאין הגדולים אנשים שיכולין להשביח הנכסים בטוב, או שאינם רוצים, דאם לא כן טוב לקטנים שיתעסקו האחין הגדולים ויהיה השבח לאמצע. וכ"כ המ"מ.

קצות החושן (א): כ' הרשב"א (ג, רצ"ז) מי שמינה שני אפטרופסין, אם נסתלק אחד מהם דאין צריכין למנות אחר.

סעיף א²: המוריש יכול ליתן הנכסים ביד קטן או למנות אפוטרופוס לקטן

סעיף א חלק 2: ^א. ואם ציוה המוריש שינתן חלק הקטן ויעשה בו מה שירצה, הרשות בידו. ^ב. וכן אם מינה המוריש אפוטרופוס על הקטנים, קטן או אשה או עבד, הרשות בידו.

^ג. הגה: אחד שאמר לשכיב מרע: ראונך שיהיה שליט בנכסך, ואמר: הן – ה"ז לשון אפוטרופוס [ריב"ש וב"י בשם רשב"א].

^ד. מי שהיה לו אפוטרופוס על נכסיו ומת, אין מניחין אותו אפוטרופוס על היתומים, אלא ב"ד מעמידין הראוי, ללא מקרי מינהו אבי יתומים אלא כשמינהו סמוך למיתתו [הרא"ש].

^ה. ואין מניחין לאדם שאינו ראוי להיות אפוטרופוס, אף על פי שמוחזק בנכסים (פירוש, שיש בידו נכסי אביהן המת ומוחזק בהן – סמ"ע), עד שיציא ראה שמינהו אבי יתומים [מרדכי].

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. רמב"ם: ואם ציוה המוריש שינתן חלק הקטן ויעשה בו מה שירצה, הרשות בידו. כ' ה"ה – והוא מכתובות (ע). הפעוטות מקחן מקח וממכרן מכר במטלטלים כשאין להם אפוטרופוס. אלמא אין ב"ד ממנים אפוטרופוס בכל גוונא.

¹⁴. הרשות בידו:

■ ר"י גרס – הרשות בידם, פ' אם מינן אבי יתומים בחייו שהיה רגיל להפקיד להם הרשות ביד ב"ד למנות עכשיו דאנן סהדי דניחא ליה

והרשות בידו אביהם להניח הנכסים ביד הקטנים ומצווה לקיים דבריו. וקל וחומר הוא ממה שהרשות בידו למנות אפוטרופוסים נשים או עבדים או קטנים וכל שכן שיכול להניח ביד בניו הקטנים. וכתב הר"ן – פירוש ולא חשבינן להו כאפוטרופא דמפסיד דמסלקינן ליה.¹⁴

לאב. כ"כ הרשב"א והביא ראיות לדבר.

■ וגרסת הרי"ף והרמב"ם – הרשות בידו (של האב). ב"י – ואפשר שהם מודים לרשב"א. והדין דין אמת אף אם אין גורסין כן.

ב. גיטין (נב.): אין ממנים נשים עבדים וקטנים אפטרופוסין, ואם מינה אבי היתומים הרשות בידו. ופרש"י: נשים – אין דרכן לצאת ולבא ולטרוח. עבדים – אין נאמנין. קטנים – אינם בני דעת.

ג. ריב"ש: אמר אדם לשכיב מרע רצונך שאהיה שליט בנכסיך, ואמר ליה הן, מועיל לשון זה להיותו אפטרופוס. כ"כ כיו"ב הריטב"א.¹⁵

ד. כתב הרא"ש: אדם שמינה אפטרופוס על נכסיו בחייו ומת, אינו אפטרופוס על נכסי היתומים אלא בית דין ימנו להם אפטרופוס המתאים, ומ"ש אפטרופוס שמינהו אבי היתומים היינו שמינהו סמוך למיתתו.

ה. כ' מרדכי בשם מוהר"ם: אפטרופוס שאינו נאמן לבית דין ואינו ראוי להושיב על פי בית דין וטוען שאבי יתומים מינהו לאפטרופוס, מסלקינן ליה עד דמייית ראייה שמינהו אבי היתומים ואפילו בשבועה לא מהימן.¹⁶

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "ואם ציוה המוריש"

סמ"ע (ב): הטעם, דיכול אדם לעשות בשלו מה שירצה, ומה"ט נמי שומעין לו כשעושין להקטן אפטרופוס.

ד. "אין מניחין אותו אפטרופוס"

סמ"ע (ג): די"ל דאינו נאמן כ"כ, אלא דידע ביה אביהן שבחייו לא היה יכול להעזיז נגדו לעשות לו עיוות.

סעיף ב: אין ממנים אפטרופוס אשה עבד או עם הארץ

סעיף ב: א אבל אין ב"ד ממנים אפטרופוס לא אשה, לא עבד ולא קטן ולא עם הארץ שהוא בחזקת חשוד על העברות.

ב. אלא בודקין אדם נאמן ואיש חיל ויודע להפך בזכות היתומים וטוען טענתם

¹⁶ בת' מיימוני: אפטרופוס שהלוה מעות לחברו למחצית שכר ולא היה לו להלוות כי אינו נאמן – מוציאין הנכסים מן הלוה ונותנים ליתומים דמאחר שעשה אפטרופוס שלא כדין.

¹⁵ כ' בהגמ"י: אפטרופוס שתבע אלמנת שמעון מה שבידה, והשיבה שכל מה שבידה הוא משל בעלה הראשון אבל מה שהיה משל בעלה השני הוציאה – נאמנת. כתב הר"ן – כל מקום שנזקקין לנכסי יתומים מעמידין להם אפטרופוס לטעון בשבילם.

ויש לו כח בעסקי העולם כדי לשמור הנכסים ולהרויח בהם. ומעמידים אותו על הקטנים בין שיהיה רחוק בין שיהיה קרוב לקטן, אלא שאם היה קרוב לא ירד לקרקעות, כמו שנתבאר בסימן רפ"ה.

ג. (ויכולין ז"ד למנות קרוב שלהן לאפוטרופוס, אם ראוי לכך) [ב"י בשם הרשב"א].

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. גיטין (נב.): אין ממנים נשים עבדים וקטנים אפוטרופוסין, ואם מינה היתומים הרשות בידו.¹⁷

פסחים (מט.): עם הארץ אין ממנים אותו אפוטרופוס על היתומים (שחשוד הוא על הגזל – רש"י. ✓ והרמב"ם כ' – שהוא חשוד על העבירות).

מי הוא עם הארץ

מהרי"ף משמע – דווקא שאינו במקרא ולא המשנה ולא בדרך ארץ. ויש חולקים – אף דאיתא בדרך ארץ ובמצוות, אין בור ירא חטא ומורה יתר לעצמו דאגב טירחה לוקח לעצמו. כ"ד רש"י.

ב. ב"מ (ע.): אמר רב אשי: חזינן גברא דמשפו נכסיה (שנכסיו שקטין אצלו, ואין עירעור על קרקעותיו), ומהימן, ושמע דינא דאורייתא ולא מקבל שמתא דרבנן, ויהבינן להו ניהליה בבי דינא.

כתובות (קט:): אמר אביי: האי מאן דמוקים אפוטרופא, נוקים כי האי דידע לאפוכי בזכותא דיתמי.

✓ כ"פ הרמב"ם: בודקין על אדם נאמן ואיש חיל, ויודע להפך בזכות היתומים, וטוען טענותיהן, ויש לו כח בעסקי העולם כדי לשמור את נכסיהן ולהרויח בהן ומעמידין אותו על הקטנים, בין שהוא רחוק או קרוב לקטן אלא שאם הוא קרוב לא ירד לקרקעות. כ"פ שו"ע.¹⁸

ג. רשב"א בת': מותר לב"ד למנות

אין מורידין קרוב לנכסי קטן אלא בשחלקו, אי נמי אפילו בלא חלקו אלא כשאין הקטן והקרוב סמוכים על שלחן, אבל כשכולם סמוכים על שלחן אחד מורידין הקרוב הגדול על הכל, שהדבר ידוע שלא חלקו והכל משותף ביניהם ולכשיגדל הקטן הכל ילמדוהו שיתבע חלקו.

17. וכתב הרשב"ץ: אין מעמידין אשה אפוטרופוס, כל שכן אשת המת שרוצה להרבות בכתובתה מנכסי יתומים. ואם המת מינה אשתו אפוטרופוס על נכסיו ונשאת, ב"ד מסלקין אותה. כ"כ הטור (אה"ע ק"ז בשם תשובת הרא"ש).

18. כתב הריב"ש בשם הראב"ד – דלא אמרו

א. "שהוא בחזקת חשוד"

סמ"ע (ו): הרי"ף והרמב"ם מוקי ליה בעם הארץ שאינו לא המשנה ולא בדרך ארץ, ואפשר שכן כוונת המחבר במ"ש בחזקת חשוד, היינו שאינו במצוות ולא בדרך ארץ.

קרובם לאפוטרופוס, שלא נפסל קרוב אלא לדין לזכות או לחייב, אבל אפוטרופוס שאין בו לא זכות ולא חובה לא יפסל. כ"כ הסמ"ע.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

סעיף ג: כשממנים אפוטרופוס כותבים כל מה שקיבל

סעיף ג: א. כשימנו אותו, צריכין ב"ד לחשוב עמו ולכתוב חשבון המטלטלין והקרקעות והחובות וכל דבר שמוסרים בידו, דהא על טענת ברי משביעינן ליה. לכך צריך שידעו מה שמקבל ומה שמחזיר.
ב. וכותבים שני שטרות אות באות, אחד לאפוטרופוס ואחד ביד ב"ד בשביל היתומים.

דין. כ"כ ה"ה בשם הרש"א הריב"ש. וכ' הריב"ש: אם יחסר מהנכסים כל כך שאי אפשר שהוציא אותן בצרכי היתומים ויראה לבית דין בבירור שהוא גזלם – ב"ד מוציאין ממנו. כ"כ בת' הרמב"ן.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "דהא על טענת ברי משביעין ליה"

סמ"ע (ט): אף דכאן איירי דהב"ד הימנוהו לאפוטרופוס, והב"ד משביעין אפילו בטענת שמא (כמ"ש במחבר סעיף ט"ז)? כאן שהוא טענת ברי קמ"ל דמשביעין אפילו אין טוען עליו שתי כסף ופרוטה, מה שאין כן בטענת שמא דבעינן כפירה שתי כסף וההודאה פרוטה (כמ"ש בסעיף יט).

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. גיטין (נב.): תניא וצריך לחשב עמהם באחרונה דברי רבי. רשב"ג אומר – אינו צריך. ופסקו הפוסקים הלכה כרבן שמעון בן גמליאל.

וכתב הר"ן בשם בעל העיטור: דדווקא באחרונה אין מחשבין אבל בתחילה צריכים בית דין לחשב עמהם ולכתוב חשבון המטלטלין וכו' כדי שיהא אפשר להשביעם לבסוף, שאז הטענה ברי ולא שמא. כ"כ בת' להרמב"ן.

ב. וכ' הראב"ד – כותבין שני שטרות אחד לאפוטרופוס ואחד לקרובים של יתומים אות באות, והוא הנקרא שטר שמוש בית

לב"ד לחשוד אותו ולהשביעו, אבל כשלא יהיה ידוע כלל כמה בא לידו אין שום אומדנא לחושדו, וז"ש שעל טענת ברי משביעין ליה, כונתו ברי על האומדנא שיש במה לחושדו.

והנתיבות (ביאורים א) תירץ – אף שאפטרופוס שמינהו ב"ד משביעין אותו, היינו על כרחך שיש להן הוכחה לחשוד אותו (כמ"ש הט"ז שם), ולכן כותב החשבון כמה קיבל וכמה החזיר, שאז יהיה אומדנא

סעיף ד: אפטרופוס שלובש בגדים נאים מנכסי היתומים

סעיף ד: רשאי האפטרופוס ללבוש בגדים נאים מנכסי היתומים, לתועלתם, כדי שיהיו דבריו נשמעים, והוא שיהיה ליתומים הנאה מנכסיהם בהיות דבריו נשמעים.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

"ללבוש בגדים נאים"

סמ"ע (י): מ"מ אם רוצים למחות אותו הרשות בידן, דומיא דגדול אחים (לעיל סימן רפ"ו-ב). שהרי דין גדול האחים נלמד מכאן, לאפוקי ממה ששמעתי אומרים דכיון דב"ד רואין שטובתן היא בכך אין ביד הקטנים למחות. כ"כ הש"ך.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

גיטין (נב:): עמרם צבעא אפטרופא דיתמי הוה, אתו קרובים לקמיה דרב נחמן, אמרי ליה: קא לביש ומכסי מיתמי! אמר להו: כי היכי דלישתמען מיליה. פרש"י: דלשתמען מיליה – לצורך היתומים הוא, שיהא נראה כאדם חשוב.

סעיף ה: אפטרופוס שלא מתנהג יפה בנכסים

סעיף ה: א"ב"ד שהעמידו אפטרופוס ושמעו עליו שהוא אוכל ושותה ומוציא הוצאות יותר מדבר שהיה אמוד בו, יש להם לחוש לו שמא מנכסי יתומים הוא אוכל, ומסלקין אותו ומעמידים אחר.

ב. אבל אם מינהו אבי יתומים, אין מסלקין אותו, שמא מציאה מצא. אבל אם באו עדים שהוא מפסיד נכסי היתומים, מסלקין אותו ומשביעים אותו, הואיל והוא מפסיד.

ג. הגה: ויש חולקין לחף כשמינהו בית דין אין מסלקין אותו חלף חס כן באו עדים

שהוא מפסיד [טור בשם הרא"ש].

ד. אפוטרופוס שכלוה מעות יתומים לאחרים שלא היה לו להלוות, בית דין מוציאין מיד הלוה ומחזירין ליתומים, דמאחר דיכולין לסלק האפוטרופוס, כל שכן הלוה שצא מחמתו [תשובת מיימוני].

❖ שורשי הלכה (המקורות)

ב. שם: עמרם צבעא אפוטרופוס דיתמי

הוה... קאכיל ושתי מדידהו, ולא אמוד (אינו עשיר לבזבו כ"כ)? אימור מציאה אשכח. והא קא מפסיד (שאינו מפרנס הקרקע וקוצץ אילנות)? אמר להו: אייתו לי סהדי דמפסיד ואיסלקיניה, דאמר רב הונא חברין משמיה דרב: אפוטרופוס דמפסיד מסלקינן ליה.

דאיתמר: אפוטרופא דמפסיד, רב הונא אמר רב: מסלקינן ליה, דבי רבי שילא אמרי: לא מסלקינן ליה. והלכתא: מסלקינן ליה.

הרי"ף: ומיגו דמסלקים אותו גם משביעים אותו שלא הפסיד יותר, אף שבאפוטרופוס שמינה אביהם לא משביעים, ה"מ שלא נמצא עליו שמפסיד. כ"כ הרא"ש.

פרש"י: מפסיד נכסי – שאינו מפרנס הקרקעות כראוי. ולכן פסק הטור – לא

מבעיא אם הפסיד בפשיעה אלא אפילו שלא פשע אלא שעשה שמירה פחותה.¹⁹

א. כ' הרמב"ם: דווקא כשמינהו אבי היתומים אין מסלקין אותו בשביל חשד אלא אם כן יש עדים, אבל מינהו בית דין מסלקין אותו אפילו בשביל חשד (אף בלא עדים).

ג. כתב הרשב"א – שלא ירד לסוף דעתו

של הרמב"ם בחילוק זה! כ"כ הרא"ש – דאין לחלק ובכל גוונא מסקלים אותו אלא בעדות. כ"כ ד"מ והרמ"א.

והרב המגיד ביאר טעמו של הרמב"ם – דס"ל שמחלוקת רב הונא ודבי רבי שילא אינו אלא באפוטרופוס שמינהו אבי היתומים שאם במינהו בית דין למה לרבי רבי שילא דלא מסלקינן, שהרי אם ב"ד טעה ומינהו למה לא יסקוהו. אלא ודאי לא נחלקו אלא בשמינהו אבי היתומים. כ"ד הרמב"ן והריב"ש.

כתב הריטב"א – דוקא שמפסיד בנכסי היתומים, אבל אם מבזבו בנכסי עצמו אין לסלקו כי הרבה בני אדם מבזבים בשלהם ולא יפסידו ובנכסי אחרים. כ"כ סמ"ע (יב).

¹⁹. כתב המרדכי: כל אפוטרופוס, בין מינהו

אבי היתומים, בין מינהו בית דין, או יתומים שסמכו אצל בעל הבית – אם משנים ממאי דאמור רבנן מסלקינן להו בלא התראה.

מסלקין אותו

ריטב"א – דווקא כשקיבלו עדים בפניו. אבל בתשובות להרמב"ן – אפטרופוס דמפסיד מקבלים עדים שלא בפניו, מעובדא דעמרם צבעא שלא זימנו אותו.

ד"ד"מ (ו): וכ' בת' מיימוני – אפטרופוס שהלוח מעות לחברו למחצית שכר ולא היה לו להלוות כי אינו נאמן כל כך, מוציאין הנכסים מן הלוח ונותנים ליתומים דמאחר שעשה אפטרופוס שלא כדין ראוי לסלקו.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

ב. "שם מציאה מצא"

סמ"ע (יא): דווקא כשמינהו האב מקילים, דאין ב"ד עושין בידים, אבל מינהו הב"ד צריכין לזהר שלא תבוא תקלה על ידן.

ד. "אפטרופוס שכלוה מעות יתומים"

פת"ש (א): עוד כ' בנו"ב כיו"ב – אפטרופוס שמינהו ב"ד ואמרו לו שיעשה במעות שמסרו לו כטוב בעיניו לטובת היתומים, והלוח ממעות היתומים ע"י שט"ח בלא משכון, כי היה בטוח בעיניו, וכבר קיבל מהלוח רווחים, ונשאר ביד הלוח הקרן. לאחר זמן נסע האיש למרחוק ולא חזר, אם מחויב האפטרופוס לשלם להיתומים?

אף שע"פ הדין אין להלוות זוזי דיתמי אפילו על משכון (כי אם על דהבא פריכא כמבאר בסעיף ח'), מ"מ אין להאפטרופוס חיוב בזה כיון שהב"ד הרשוהו, שאם יחמירו ב"ד בזוזי דיתמי כל כך בודאי לא יודמן כלל כזה, ויכלו זוזי דיתמי אחת לאחת במזונות, ועכ"פ את האפטרופוס אין לחייב כלל. אבל אם הב"ד לא אמרו לו בפירוש, חייב. ואף אם נרצה לחייבו מצד שלא עשה כהוגן, די שנחייבנו כאילו המעות מונח (בלא הרווחים), ולכן הריוח שכבר נתן הלוח יצורף לחשבון ומה שחסר להקרבן ישלם האפטרופוס.

"מוליאין מידו"

סמ"ע (יג): ואם אינן יכולין להוציא הרי פשע האפטרופוס, אף על פי שאיש נכבד והגון הוא, כ"כ מהרי"ק, ד"מ והש"ך. והנתיבות (ביאורים ב) – קיצר בדברי מהרי"ק, דשם מבואר שדווקא שידע שחב לאחרים יותר מנכסיו, ובזה ודאי פשע דאין מלווין רק על אחריות נכסים. אבל כשלא היה ידוע מחוב של אחריות בשעת הלואה נראה דפטור.

ופת"ש (א) בשם ת' נו"ב – דווקא שהיה אדם נכבד והגון אז פטור אם לא ידע מחובותיו. אבל אם לא היה איש נכבד והגון אף שאין ידוע שחב לאחרים הוי פשיעה.

סעיף ו: אפוטרופוס שחזר ללכת בדרכים רעים

סעיף ו: והוא הדין לאפוטרופוס שמינהו אבי היתומים, והיתה שמועתו טובה והיה ישר ורודף מצות, וחזר להיות זולל וסובא והולך בדרכי חשך או שפרץ בנדרים ובאבק גזל – בית דין חייבים לסלק אותו ולהשביעו ולמצוא להם אפוטרופוס כשר. וכל הדברים אלו כפי מה שיראה לדיין, שכל בית דין ובית דין הוא אביהם של יתומים [הכל מהרמב"ם].

ביאר ה"ה: כיון שנשתנה לגריעות אחר מיתת האב מסלקין אותו ואומרים שאילו היה כן בחיי האב לא היה ממנהו על בניו, אבל ודאי אם היה כך בחיי האב, ועם כל זאת אין מסלקין אותו שהרי רצה בכך.

סעיף ז: מוסרים לאפוטרופוס כל נכסי היתומים

סעיף ז: כשמעמידים בית דין אפוטרופוס ליתומים מוסרים לו כל נכסי הקטן, הקרקע והמטלטלים שלא נמכרו, והוא מוציא ומכניס ובונה וסותר ושוכר ונוטע וזורע ועושה כפי מה שיראה שזה טוב ליתומים, ומאכילן ומשקן ונותן להם כל ההוצאה כפי הממון וכפי הראוי להם. ולא ירויח להם יותר מדאי ולא יצמצם עליהם יותר מדאי [רמב"ם].

מיהו יש מטלטלים שאינן נמכרין משום שבח בית אביהן, או שלא יכולין למכור, ואותן מטלטלין שלא נמכרו כתבו הרמב"ם והמחבר שיהיו ביד אפוטרופוס.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

"המטלטלין שלא נמכרו"

סמ"ע (טו): מטלטלי יתומים לכתחילה מוכרים להרויח במעות למחצית שכר.

סעיף זז: למי נותנים מעות היתומים לטפל בהם

סעיף זז: א. מעות של יתומים שהניח להם אביהם אינם צריכים אפוטרופוס. ב. הגה: ויט אומרים דגם במעות מעמידים אפוטרופוס, שיותר יסתדל הוא בהן מבית לין [טור שם].

ג. אלא כיצד עושים בהם: בודקין מי שיש לו נכסים שיש להם אחריות, ויהיו עידית, ויהיה איש נאמן ושומר דברי תורה ומעולם לא קבל עליו נידוי, נותנים אותם לו בבית דין, קרוב לשכר ורחוק מהפסד. (ועיין בזה ב"ד סי' ק"ס).
ואם אין לו קרקע, ונתן להם משכון זהב משובר שאין בו סימן, נותנין לו המעות קרוב לשכר ורחוק להפסד, ויפסקו בשכר כפי מה שיראו הדיינים, או שליש השכר או חציו, אפילו רביע השכר ליתומים, אם ראו שזו תקנה להם, עושים.

לא מצאו אדם שיתנו לו המעות קרוב לשכר ורחוק להפסד, הרי אלו מוציאים למזונות מעט (מעט), עד שיקנו להם במעות קרקע וימסרו אותו ביד אפוטרופוס שיעמידו להם.

ד. הגה: י"א כמו שהאפוטרופוס יכול ליתנם לאחרים, כך יכול לקבל המעות לעצמו, ובלבד שיעשה צבית דין, מקום לזות ספתים [טור בשם ראב"ד וכ"כ נ"י בשמו ובשם הריטב"א].

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. כ' הרמב"ם: מעות של יתומים שהניח להם אביהם אינם צריכים אפוטרופוס.

ב. והטור כ' – דעדיף למנות אפוטרופוס שהוא ישתדל לבקש אדם הראוי יותר מב"ד. כ"פ הרמ"א.

ג. ב"מ (ע): אמר ליה רבה לרב יוסף – מעות של יתומים, מחפשים אדם שיש לו מיני מתכות של כסף וזהב (שבוודאי סחורה זו לא נמצאת אצלו בתורת פקדון, אלא שלו הם). ולוקחים זהב זה כפקדון ונותנים המעות לעיסקא קרוב לשכר ורחוק להפסד (שברוחים יטלו היתומים את חלקם ואם יופסד העסק האחריות רק על המקבל), אבל

לא מקבלים משכון דבר מסויים (שמא הוא פקדון אצלו).

אמר רב אשי – ואם אין אדם כזה, מחפשים אדם שנכסיו שקטים ובטוחים ואין איש מערער על בעלותו בקרקעותיו, ושיהא אדם נאמן ושומע לדין תורה, ולא היה עליו נידוי לעולם, ונותנים לו בפני ב"ד. כ"פ הרמב"ם – והוסיף ואם לא נמצא אדם כזה, יקנו להם במעות קרקע וימסרו אותו ביד אפוטרופוס שיעמידו להם. כ"פ שו"ע.

ונותנים לו פני ב"ד

רש"י – מפני שיש לב"ד כח להפקיר נכסי המקבל שיתן קרוב לשכר ורחוק מהפסד. כ"כ המרדכי.

אבל הרא"ש – כדי שיהא אימת ב"ד עליו. והרשב"א כ' – כדי ליטול מב"ד רשות

להלוותם.

ענפי הלכה (האחרונים)

ב. "סיותר יסתדל הוא כהן מבית דין"

סמ"ע (טז): פ' שהאפוטרופוס ישתדל לבקש אדם נאמן שראוי ליתנם לו, אלא שאותו אפוטרופוס צ' ליתנו להנאמן לפני ב"ד, כי יש להב"ד כח להפקיר נכסי המקבל אצל היתומים להתנות עמו שיקבלם קרוב לשכר ורחוק להפסד.

ג. "קרוב לשכר ורחוק להפסד"

סמ"ע (יז): פירוש, דאם יהיה למקבל הפסד לא יפסידו היתומים בקרנם כלום, ואם יהיה שכר בעסק אזי יטלו ממנו ריוח שלישי או מחצה. ובכה"ג אינו ריבית

דאורייתא, אלא מדרבנן וביתומים לא אסרו כל ריבית דרבנן, וכ"כ הטור.

סמ"ע (יט): יפסקו בשכר שלישי או חציו, פ' יפסקו עם המקבל שיקבל שלישי או חצי מהרווח, והשאר ליתומים.

ד. "כך יכול לקבל המעות לעצמו"

סמ"ע (כ): פ' יתעסק בהן לשלישי או למחצה ריוח.

ואף דלעיל (שו"ע סימן ע"ב) כ' שמותר להשכיר הפקדון שעל המלווה לטובת הנפקד, אבל לעצמו לא (וכדרך שאמרו ב"מ ל"ח. פורטין לאחרים ואין פורטין לעצמן)? דשאני יתומים דהב"ד הוא אביהם וכשמודיעים להם ה"ל כאילו הבעל בעצמו נתן לידו בתורת עיסקא.

סעיף ט: טיפול במטלטלי היתומים, הובלתן למכור בשוק

סעיף ט: א. כל המטלטלין של יתומים שמים אותם ומוכרים אותם בב"ד.

ב. הגה: ודווקא שלא נתמנה עליהן אפוטרופוס. אבל אפוטרופוס עושה בלא בית דין כל מה שנראה בעיניו טובת היתומים [טור].

ג. יומי שהיו זידו מעות היתומים והלוה אותן על משכונות של עוצד כוכזים, ואחר כך בא אפוטרופוס של יתומים ואמר להוליכן למקום קרין היתומים, כי יוכל למכרן שם ביוקר, והמלווה אומר שמתירא מעלילות מן העוצדי כוכזים ורואה ליתן זהם מה שזוין במקומו, הדין עס היתומים [מרדכי].

ד. ואם היה השוק קרוב למדינה (שבו מטלטלי היתומים, ואין סכנה בהובלתן לשם – סמ"ע), מוליכים אותם לשוק ומוכרים אותם, ויצטרפו דמיהם עם המעות של יתומים.

ה. מי שהיה בידו יין או שכר של יתומים, אם יניחנו כאן עד שימכור שמא יחמיץ, ואם יוליכנו לשוק שמא יארעו אונס בדרך, ה"ז עושה בו כדרך שהוא עושה בשלו. וכן כל כיוצא בזה.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

מחיר הכוס כפי שהוא כאן – הדין עם היתומים (כמ"ש האפוסטרופוס).

ה. כתובות (ק:): היה רבינא מעלה את יינו למקום שנקרא סיכרא כדי למוכרו. שאל את רב אשי האם מותר לי לקחת גם יין של היתומים למוכרו שם? אמר ליה רב אשי לרבינא: זיל, לא עדיף מדיך [כלומר: כיון שבשלך אתה עושה כן, אינך מחויב ליתומים יותר משלך].

והרי"ף והרא"ש – גרסו: מהו לקחת יין היתומים איתי למכור שם דילמא יאנס בדרך, ואם נשאירו כאן שמא יחמיץ? וכתב הרא"ש: וכן ראוי לעשות לכל מי שיש בידו מעות יתומים שיעשה במאמר בית דין ולא שיאמר מדעת עצמו, כי לא יצא בזה ידי חובתו ליפטר מן האונס.

וכן מכירת מטלטלי דיתמי הכל לפי ראות עיני בית דין.

ב. כ' הטור – דווקא שלא נתמנה עליהן אפוסטרופוס. אבל אפוסטרופוס עושה בלא בית דין כל מה שנראה בעיניו טובת היתומים.

א. כתובות (ק:): אמר רב יהודה אמר שמואל – מטלטלין של יתומים שמין אותם ומוכרין אותם לאלתר. רב חסדא אמר אבימי מוכרין אותם לשווקים. ולא פליגי הא דמקרב שוקא (מוכרים בשוק) הא דמרחק שוקא.

ד. כתב הריטב"א: רש"י פ' – דמקרב שוקא, יומא דשוקא (שיום השוק הוא קרוב ולא לאחר זמן). ולפי זה לעולם בעינן שיהא השוק בעיר. מיהו זימנין דאפילו מחוץ לעיר נמי ומשהינן ליה טובא (זמן רב) כי היכי דמזדבן ומייתי זוזי חריפא. כדאמרנן שם²⁰.

ג. כ' המרדכי: ראובן הלוח מעות של יתומים למשרתי ההגמון על כוס של זהב, ואחר ג' שנים רוצה האפוסטרופוס שלהם לתת להם המשכון להוליך במקום עשירים שהוא מקום מגורי היתומים (כמהלך יום) למוכרו שם ביוקר, וראובן ירא מעלילת משרתי ההגמון, ולכן מוכן ראובן לתת

(קרוב להחמיץ) מייתי זוזא חריפא (לפי שאז כולם צריכים ליי).²⁰

שם: ר' כהנא היה לו שְכָר של יתומים, המתין עד הרגל, ואמר אף שיפול בו איצצא

ולהניח בידו המשכונות עד שיבואו בעליהם ויפדון (אין שומעים לו).
כ' הנתיבות (ביאורים ג) – ודווקא שאינו רוצה ליתן כל מה שמגיע להיורשים קרן וריבית (שעלה על ההלואה), אלא רק שרוצה שויין שבמקומם שהוא פחות מזה שמגיע להן. **אבל** אם רוצה ליתן כל מה שמגיע להן, ודאי דיכול (דאף שפשע שהלואה מעות היתומים) כיון שרוצה לסלק כל המגיע הרי מתקן הזיקו. **ואם** אין המשכון שווה נגד כל ריבית, כיון ששוין הקרן לא הוי רק כמבטל כיסו דפטור.

"הדין עם היתומים"

סמ"ע (כג): **כ'** המרדכי – אף שבהקדש (ערכין כד.) אין מעלין מרגליות לכרך משום דאין להקדש אלא מקומו ושעתו, שאני הקדש דנלמד זה מקרא, אבל ביתומים חוששין לתקנתן ומוכרין אותו ביותר. ועוד, דהכא פשע זה שהלואה מעותיהן לאלמים ולא נפדה, הרי קנוי להן המשכון.

ד. **"ויצטרפו דמיהם"**

סמ"ע (כה): **פ'** שימכרו המטלטלין במעות ואותן מעות יצטרפו עם שאר מעות של יתומים ויתנום ביד נאמן לעסוק בהן לריוח. ולא כעיר שושן (עיינ שם).

ה. **"שמא יחמיץ, שמא יארע אונס"**

סמ"ע (כו): דווקא כשיש חשש הפסד משני הצדדים, אז עושה כבשלו, אבל אי יש רק חשש צד אחד, יעשה ע"פ ב"ד,

והב"י כ' – שיש לדחות דברי הטור, כל שיש בידו נכסי יתומים דינו כאפוטרופוס ובכל מקרה צ' להתיעץ עם ב"ד.

✓ אבל הרמב"ם כ' – מי שהיה בידו שכר של יתומים, אם יניחו כאן עד שימכר שמא יחמיץ ואם יוליכו לשוק שמא יארעו אונס בדרך, הרי זה עושה בו כדרך שהוא עושה בשלו. (שמפרש דרבינא לא ידע דינא ומשום הכי אתא לקמיה דרב אשי, אבל מאן דידע דינא לא צריך לאימלוכי בבי דינא).

וד"מ (ט*) **כ'** – אף הרמב"ם לא קאמר אלא באפוטרופוס ולכן אין צריך בית דין, אבל במי שלא נעשה אפוטרופוס לא יעשה בלא דעת בית דין וכדעת הרא"ש.

סיכום: דעת הרא"ש והרמב"ם לפי הטור

והב"י

	הרא"ש: יעשה לפי ב"ד	רמב"ם: יעשה כבשלו	
טור וד"מ	דווקא שלא באפוטרופוס	דווקא באפוטרופוס	ל"פ
ב"י	בכל גוונא צ' להתיעץ	בכל גוונא א"צ להתייעץ	פליגי

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

ג. **"ליתן מה ששוין במקומו"**

סמ"ע (כב): פירוש, שמקומו לא היו שוין **כ"כ** ביוקר, ורוצה זה שהלואה על המשכונות לסלק היתומים במעות שלו

אלא אם כן הוא אפוטרופוס (כמ"ש הטור סקט"ז).

והש"ך (י) כ' – שנראה שהרא"ש חולק על הרמב"ם וס"ל דגם בכאן שהוא הפסד משני צדדים צריך רשות ב"ד, שהרי

רבינא נטל רשות מרב אשי. והרמב"ם ס"ל כיון דרב אשי התירו ש"מ דשפיר עבד ושוב א"צ לשום אדם ליטול רשות (וכ"ה בת' רשד"ם).

סעיף י': להולך סחורת יתומים למקום ספק אונס

סעיף י': אין שולחים מטלטלים או סחורה של יתומים בדרך ים, ולא בדרך שיש בה ספק אונס, אלא שְׁכָר שיש בו חשש שמא יחמיץ כמו שנתבאר. וכן כל כיוצא בזה.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

כתב הרב המגיד: לא התירו להולך סחורה של יתומים למקום שיש ספק שמא יארע לו אונס, אלא אם כן גם כאן יש חשש הפסד (שיחמיץ היין קודם שימכר). מכאן שאין שולחין מטלטלין או סחורה

של יתומים בדרך ים ולא בדרך שיש בה ספק אונס אלא שְׁכָר וכיוצא בו (שיש חשש החמצה).

גם הר"ן כ' – דווקא שיש חשש שמא יחמיץ אם יניחאו כאן, הא לאו הכי לא שרינן ליה, שאף על פי שהוא רוצה לזווק בשלו, אינו רשאי בשל אחרים. כ"כ הש"ך.

סעיף י"א: אפוטרופוס מוכר נכסי יתומים

סעיף י"א: איש לאפוטרופוס למכור בהמה ועבדים, שדות וכרמים, להאכיל

ליתומים. ^ב (ומוכרים בהמה קודם לעבדים (דבהמה מצויה לקנות טפי מעבד – סמ"ע), ועבדים קודם לבהמות (דאחריות דבתים עדיף, דעבד יש לחוש למיתה – סמ"ע). והכל לפי ראות האפוטרופוס שהוא תועלת היתומים) [טור]. אבל אין מוכרין ומניחים המעות.

^ג ואין מוכרים שדות ליקח עבדים, ולא עבדים ליקח שדות, שמא לא יצליח (או שמא יצא עליהן ערעור ויטרפו אותן מהן – סמ"ע). (ויש מתירין למכור עבדים ולקנות שדות) [טור בשם הרא"ש והרמ"ה].

^ד אבל מוכרים שדה ליקח שוורים לעבודת שדות אחרות, שהשוורים הם עיקר

כל נכסי שדות.

ה. ואינו רשאי למכור אפילו שדה רעה והרחוקה כדי לקנות בדמיה שדה טובה וקרובה, שמא לא יצליח זה שקנה.

י. (אין אפוטרופוס יכול להקנות מעות יתומים צמעמד שלשה. אבל אם אחר מקנה ליתומים צמעמד אפוטרופוס, קנו) [תרומת הדשן שמ"ז].

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. גיטין (נב.): האפוטרופין מוכרים עבור היתומים בהמה, עבדים ושפחות, בתים, שדות וכרמים, להאכיל אבל לא להניח. ומוכרין להן פירות, יינות, שמנים וסלתות, להאכיל אבל לא להניח. פרש"י: אבל לא להניח – שמא יגנבו, א"נ משום שבח בית אביהם נוי וכבוד הוא להם.

ב. הטור: ומוכרים בהמה קודם לעבדים, ועבדים קודם לבתים. והכל לפי ראות האפוטרופוס שהוא תועלת היתומים.²¹

ג. שם: אין אפוטרופין רשאים למכור שדות וליקח עבדים, אבל מוכרין עבדים ולוקחין בהן שדות, רשב"ג אומר: אף לא

למכור עבדים וליקח שדות. מ"ט? דלמא לא משפיין. ופרש"י – משפיין, לא יהיו משוקטות אצלו שמא יצא עליו ערעור.

סיכום: למכור עבדים ליקח שדות

■ √ לפי ת"ק – מותר. כ"פ הטור בשם הרא"ש והרמ"ה. כ"פ הרמ"א.

■ √ ולפי רשב"ג – אסור דילמא יצא עליהם ערעור. כ"פ הרמב"ם והשו"ע.

ד. שם: ההוא אפוטרופוס דהוה בשבבותיה

דר' יהושע בן לוי, דהוה קא מזבין ארעא וזבין תורי, ולא אמר ליה ולא מידי. סבר לה כר' יוסי, דתניא, א"ר יוסי: מימי לא קריתי לאשתי אשתי ולשורי שורי, אלא לאשתי בתי, ולשורי שדי. כ"פ הרמב"ם. כ' הב"י – ודבר פשוט הוא דהיינו דווקא למכור קצת מהקרקעות, אבל למכור הכל מה תועלת בשוורים בלא קרקע.²²

כ"פ רבינו תם.

אבל ד"מ כ' – שיש חולקים, דס"ל שאפשר לחלק בגוד או אגוד. וכ"כ מרדכי ונמ"י.

²² כ' הרשב"א: אפוטרופוס שמכר קרקע יתומים כדי לפרוע חובת אביהם, לפי שנתפייס עם הבעל חוב בפחות מחובו.

²¹

טענת גוד או אגוד

הרא"ש – אח גדול שרוצה לחלוק הירושה, ואמר לאפוטרופוס של הקטנים, גוד או אגוד (או תקנה הכל או אני אקנה הכל) – לא שייך ביתומים לומר גוד או אגוד שאין האפוטרופוס רשאי למכור חלק הקטנים, כ"כ בספר המצות.

דר"ל קודם שיתנום ביד נאמן לעסוק בהן, דאילו אח"כ המקבל חייב בגניבה ואבידה דלא עדיף משומר שכר – פרישה), א"נ משום שבת בית אביהן שהוא נוי וכבוד להן.

י. "להקנות מעות יתומים במעמד ג"

סמ"ע (לב): טעמו מבואר בתרומת הדשן, כיון דקניין במעמד שלשתן ליכא טעם מספיק למה יועיל בו הקניין, משו"ה אמרו הבו דלא לוסף עלה, ורק בממון עצמו יכול להקנות במעמד שלושלם, ולא שאפוטרופוס יפקיע ע"י זה ממון של היתומים, מה שאין כן כשאחרים מקנים ליתומים דזכות יתומים הוא בזה מהני עמד שלושתם.

ה. שם: ואין אפוטרופין רשאין למכור ברחוק ולגאול בקרוב, ברעה – ולגאול ביפה, מ"ט? דלמא משתדפין (יצא עליה ערער).

י. ד"מ (י): פסק בתרומת הדשן – אין אפוטרופוס יכול להקנות מעות של יתומים לאחרים במעמד שלשתן, אבל אי אחד מקנה ליתומים במעמד אפוטרופוס משמע שהם קונים.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "אין מוכרין ומניחים"

סמ"ע (כט): דשמא יגנבו המעות (נראה

סעיף י"ב: אין לאפוטרופוס לירד לדין על נכסי יתומים, מתי

טוענים ליורש

סעיף י"ב: א. היה לאדם תביעה אצל היתומים, אין לאפוטרופוס לטעון בשבילם לדון עמו, שמא יתחייב בדין. אבל אם ירד עמו לדין וטען בשבילם וזכה, הדין קיים.

ב. הגה: והאפוטרופוס נאמן, אם ידוע שהמעות של יתומים, שהרי אינו נוגע בדבר ולכן יוכל להעיד [מרדכי], כדלעיל סימן ל"ז סעיף ח'.

ג. אף על גב דאין בית דין טועניין ליתומים מילתא דלא שכיחא, אף על גב דאזוהו הוי מצי למטען, מכל מקום אם טען אפוטרופוס, טענתיה טענה [הרא"ש וב"י בשם הרשב"ץ].

הקרקעות מוכרין.

וכשהגדילו היתומים באו להוציא הקרקע מיד הלקוחות – כל שיש ריוח ליתומים במכירת

ד. והא דאמרין טוענים ליורש, הני מילי בשמא, אבל אם הוא טוען צרי, אין דנין אלא על פי טענותיו, ולכן אין טועניין ליה עד שסומעין טענותיו תחילה [בית יוסף בשם הרשב"א ורבינו ירוחם].

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. גיטין (נב.): ואין אפוטרופין רשאים לדון לחוב ולזכות בנכסי יתומים. לזכות אמאי לא? אלא, לחוב על מנת לזכות בנכסי יתומים.

פרש"י: לדון – עם בעל דין של יתומים הבא לעורר על נכסיהם שמא יתחייבו בטענותיהם ולכשיגדלו היתומין ידונו עמו. לזכות אמאי לא – ידונו עמו אם דנו ונזדכו היתומים אמאי לא הוי דינא. אלא – ה"ק אין רשאים לדון לחוב על מנת לזכות אם דנו כדי לזכות ונתחייבו אין היתומין נפסדין.

והרמב"ם כ': אין רשאים לדון ולחוב על מנת לזכות ליתומים, שמא לא יזכו ונמצא החוב קיים. מ"מ אינם רשאים שאם כן לקתה מידת הדין לתובע שיכול רק להפסיד ולא להרויח.

ופ' הרב המגיד דעת הרמב"ם – לחוב כגון שאדם מערער ותובע על נכסיהם, ולזכות שהם תובעים בנכסי אחרים.

לחוב על מנת לזכות כלומר אינם רשאים להזקק לדין עם שום תובע דהיינו לחוב (לסלק החוב מעל היתומים) שמא לא יזכו ונמצא החוב קיים, שאי אפשר שנאמר שיהיו רשאים להזקק לדין ואם זכו זכו ואם נתחייבו לא עשו כלום, שאם כן

לקתה מדת הדין בכך שיהיה תובע זה יכול להפסיד ולא להרויח, ולפיכך אמרו שאינם רשאים להזקק כלל עם תובע ובודאי כיון שאין רשאים לדון, ואם עברו ודנו ונתחייבו לא עשו כלום. כ"ד השו"ע. כ' הד"מ: משמע שאם נתחייבו היתומים הדין בטל. כ"כ הר"ן כפרש"י. אבל מהרמב"ם משמע שהדין קיים. מ"מ ה"ה ישב דברי הרמב"ם כרש"י.

ב. מרדכי בשם הר"מ: אפוטרופוס שהלוה מעות של יתומים. הלוה אומר פרעתי כך וכך והאפוטרופוס אומר לא פרעת אלא כך: אם הלוה מודה שמעות של יתומים הלוהו – נאמן האפוטרופוס בלא שבועה דהוי ליה שליש בינו ובין היתומים ושליש נאמן בלא שבועה (כדפירש רבינו תם). אבל אם טוען איני מאמינך שהם של יתומים, וגם טוען פרעתי יותר – נהי דאין צריך להישבע דמעות של יתומים הן דאין נשבעין על טענת שמא מכל מקום ישבע שלא פרע אלא כמו שהוא אומר.

ג. כ' הרא"ש: מה שטוענים ליורש כל מה שיכל לטעון אביהם ה"מ דבר ששכית, אבל לא שכית לא טוענים להם, וכ"ש דבר שניכר שהוא שקר. גם האפוטרופוס

אשתו שנשבע שבועת המשנה ונוטל.

שאלות במבוזני הסמכה לרבנות

באדיבות ארץ חמדה מכון גבוה ללימודי היהדות ירושלים,
ולעקיבא כהנא על הקובץ. הזכויות על השאלות שמורות להם

(www.eretzhemdah.org)

אבידה – כללי

1. מהם התנאים שצריכים להיות כדי שיחייבו להשיב האבידה (2*)²⁶. פרט הטעמים והמקורות. [טור ופרישה סימן רנט בתחילתו].
2. באיזה מקרים חייבים להשיב אבידה לפני משורת הדין? [סימן רנט סעיף ה].
3. בזמננו אם אדם מצא עט או תיק של חברו האם יכול לעכבם לעצמו ולשלם תמורתם?
4. אם מי שהוא רואה אדם שעולה לרכב ונופל ממנו שטר כסף והרכב נסע, האם יהיה מותר לו לקחת ולהשתמש בכסף הזה, ומה דעתך באם נפל השטר לחצרו של אדם, האם יהיה מותר לו לקחתו לעצמו? [סימן רסח' סעיף ג' ובש"ך שם סק"ב]

סימן רס

1. מצא דבר שאין בו סימן וספק אם הונח או נפל ולקחו, האם מותר לו להשתמש בו? סעיף י, ומה הדין בייאוש שלא מדעת ולקחו, האם מותר להשתמש בו? [ש"ך סקכ"ו ונתיבות סקי"ג] והאם בקניין חצר אמרינן גם כן באיסורא אתא לידיה? [ש"ך סימן רסח סק"ב]

סימן רסא

1. המאבד ממנו לדעת מה דין הממון ומדוע? [סעיף ד ועיין בסימן שפו]

סימן רסב

²⁶ הערה: כשמופיע * - פירוש כמה פעמים הופיעה שאלה במבחנים קודמים. דוגמא: 3* – שאלה זו הופעה 3 פעמים בבחינות קודמות.

מבחני הסמכה לדיינות

1. מה הדין אם מצא אבידה שווה פרוטה, והוזל ושווה פחות שווה פרוטה. [סעיף א']
2. ראובן שראה שנפל חפץ משלושה אנשים ומצאו ואין בו סימן, באיזה אופן חייב להכריז ובאיזה אופן אינו חייב. [סעיפים ב,ד].

סימן רסד

1. מי שירד להציל חמור חברו, ועל ידי זה איבד את שלו, האם בעל החמור חייב לשלם למציל? [סעיף ג]
2. א. שלטון שתפס שני אנשים למאסר ואחד יש לו עו"ד שטפל בשחרורו וממילא שוחרר גם השני, האם חייב להשתתף בהוצאות. (3*)
ב. ומה הדין בכל טובה שאדם עושה לחברו מבלי ידיעתו, האם יוכל לטעון בחינם עשית לי. [סעיף ד]
3. שנים שהיו באים בדרך, ולאחד מהם היה כד של יין ולשני כד של ויסקי ונסדק הכד של ויסקי. ואמר לחברו שפוך את יינך והציל את המשקה שלי, ואשלם לך את היין. האם חייב או לא? אם עשה כך מדעתו, האם חייב בעל הויסקי לשלם לו. הבא כמה אופנים. [סעיף ה,ו]
4. אדם שהיה במצוקה – עצר מונית בסביבה שוממת, נזקק לרופא באמצע הלילה, עזרה בבריחה מהשלטון, והסכים למחיר מופרז. האם יכול ראובן לחזור בו, לאחר מכן? (3*) ציין את המקור. [סעיף ז]. הם הבטיחו לשדכן או למתווך סכום כסף גדול לכשיגמור את העניין האם חייבים לתת לו כל מה שהבטיחו.

סימן רסז – רסח

1. ראובן יש לו בנים גדולים הסמוכים על שלחנו והרוויחו סכום גדול בעסק מסחרי או בעבודה אחרת למי שייך הרווח ומה הדין אם מת האב, האם זכאים היורשים האחרים לרשת חלק מהרווחים האלו או לא. [סעיף ב הגהת הרמ"א ובנו"כ].
2. מהני תפיסה בבעיא שעלתה בתיקו, או דלא איפשיטא או בספיקא דדינא, וכיצד מכריע המחבר והרמ"א [ש"צ ס"ג, שפח' ס"ז].

סימן רעב

1. ראובן ושמעון שכרו יחד משאית כדי להוביל מטען שהיה לכל אחד מהם. באמצע הדרך אירעה במשאית תקלה, וכתוצאה מכך נאלץ הנהג להוריד חלק מהמטען. המטען שהורד היה במקרה של ראובן, אשר נאלץ לאחר מכן לשכור משאית במחיר גבוה שתוביל את מטענו ליעד. ראובן תבע משמעון להשתתף בהוצאות. שמעון סרב, מה הדין? הסבר. [סעיף

מבחני הסמכה לדיינות

[יז].

2. אדם שבהמתו רובצת תחת משאו ובעל הבהמה יושב ואומר לחברו, הואיל ועליך מצווה לפרוק, פרוק. האם קיימת מצווה עליו לפרוק. האם יכול לקבל שכר על פריקה זו? נמק תשובתך. באר גדרי האסור והמותר בקבלת שכר על מעשה מצווה.

סימן רעד

1. המפקיד שדהו או חפץ אחר האם יכול לחזור ולומר הריני חוזר ממה שהפקרתי, או בעניין שיחזור לזכות בו מן ההפקר. (3*.) האם יש איזה זמן מסוים לחזרה או לזכייה, הבא מקורות. באיזה אופן יכול לחזור בו, האם מספיק שיאמר אני חוזר בי ממה הפקרתי או שצריך לעשות פעולה כל שהיא. האם יש הבדל בעניין זה בין יאוש להפקר.
2. האם יש חילוק בין הפקר סתם להפקר לזמן.

סימן ערה

1. גר שמת והניח בן שהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה, האם הוא יורשו? [סעיף א]
2. השולח שליח לעדור בנכסי הגר והתכוון על ידי עידורו של השליח לקנות השדה, והשליח לא ידע שהשדה של הפקר ולכן לא כיוון לקנות השדה, האם קנה השולח את השדה על ידי מעשה השליח. ומה הדין בשלח את השליח להציע מצעות בשדה ולשכב עליהן אם קנה המשלח השדה. [קצות סק"ג נתיבות סק"א].
3. שתי שדות של הפקר, ומצר אחד ביניהן, ובא אחד והחזיק באחת מהן לקנות אותה ואת הבאר שבה ואת השניה האם הוא קונה את המצר והשדה השניה או לא. ומה הדין אם בא אחר כך איש אחר והחזיק בשדה שניה אם מעמידין השדה בידי השני. [סעיפים ח, ט].
4. גר שמת והיה לו שטר על שדה, ובא אחד והחזיק בשטר כדי לקנות את השדה, האם זכה בשדה? [סעיף יא]
5. הזכר כל ההבדלים בין חזקה של מוכר וקונה לבין מחזיק בנכסי הגר. [סעיף יב והלאה]
6. ראה בית הפקר או של גר שמת וסייד בו קטע האם קנה הבית, ואם ראובן בנה בקרקע של גר ובא שמעון והתקין בו חלונות מי קנה? [סעיף יג]
7. גר שמת ולא השאיר יורשים שהדין הוא כל הקודם זה, ובא אחד ובנה בניין על הקרקע, האם זכה בקרקע, וכן אם בא אחד וגר בבית של גר האם קנה. [סעיפים טו, טז]
8. קי"ל העודר בנכסי הגר וכסבור שלו הם לא קנה. מה הדין בעודר בנכסי הגר וכסבור שהם של גר אחר אם קנה (2*). [סעיף כו]
11. גר שמת ועמד אדם והחזיק בנכסיו כדין, ואח"כ שמעו שעדיין לא מת, והחזיר המחזיק את הנכסים, ואח"כ שמעו שהשמועה הראשונה היתה אמת, ובא אחר והחזיק בנכסים, מי

זכאי בנכסים אלו ומדוע [סעיף ל']

סימן רעו

1. מי שמת ואחר כך מתה אמו והשאירה ירושה, ולבן שמת אחים או בנים האם הם קודמים ליורשי האם או לאב? [ב"ב קיד: סעיף ה]

סימן רעז

1. א. בן יחיד, האם יש בו דיני בכורת נחלה? [פת"ש סימן רפא סק"ז]
ב. האם בכור ממזר נוטל פי שנים בנכסים (*2). [סעיף י חכמת שלמה, ומהריט אלגאזי בכורות פרק ח].
ג. האם בכור נוטל פי שנים בכתובת בניין דכרין.
ד. האם בירושת בן נח יש דין בכורה.
2. נאמנות האב לומר בני הוא ובכורי הוא, האם גם כשאינו מוחזק כלל שזה בנו, האם נאמן [סעיף יב]. אב שאמר בני זה בכור הוא, האם נוטל פי שנים. [סעיף יג]. האם ברמיזה או בכתובה אומר בכורי הוא, האם נאמן. [סעיף יד]

סימן רעח

1. האם בכור נוטל פי שנים בכספים שהיו לאביו בבנקים? [סעיף ז, נתיבות סק"ד ופת"ש סק"ד וז'].
2. אחד שמת והניח נכסים משועבדים לכתובת אשה או לבעלי חובות או למס הכנסה או למיסי ארנונה, או נשבע לתת מתנה לחברו ומת המקבל, או מכירי כהונה, בכל אלו הדוגמאות האם הבכור נוטל בנכסי אלו פי שנים? (*3). [סעיף י בהג"ה וקצות סקט"ו]
3. האם הבכור נוטל פי שנים בנכסי אביו, חייב לשלם פי שנים בחובות של אביו? במידה וכן, האם ויתורו של הבכור על נטילת פי שנים בחלק מנכסי אביו – למרות שביתר הנכסים נוטל פי שנים – משחררת אותו מתשלום פי שנים על חובות אביו? הוכח זאת. (*2) [ב"ב קכד. סעיף י].
4. האם בכור יכול לתת או לוותר על חלקו קודם לחלוקה, או לוותר לאביו בחיים שלא יעבור עליו ב'לא יוכל לבכר'? [קצות סק"ג ונתיבות סק"ט]
5. נכסים גנובים שהוחזרו, האם הבכור יקבל בהם פי שנים (*2). [סעיף י' בהג"ה], האם יש הבדל בדין ראוי בין בכור לבעל. (*2).

סימן רעט

1. אדם שאמר על מי שהוחזק שאינו בנו, שהוא בנו האם נאמן [סעיף א].

מבחני הסמכה לדיינות

2. האם יש נאמנות לאדם לומר על מי שהוחזק באחיו או בנו לומר אינו אחי ואינו בני שלא ירשו אותו, האם זה משנה באם יש לבנו בנים? (2*), [סעיף ב].
3. א. פרט כמה הלכות לומדים מהלכתא דיכיר, לפי דברי הפוסקים יש בזה יותר מעשרים עניינים פרט מה שיותר.
- ב. האם נאמן אדם להכיר יתר יורשיו כגון אח וכדומה. [קצות סק"א].
4. ראובן שהיתה לו משרתת נכריה והוליד ממנה בן, לאחר מותו הוציא הבן כתב ע"י האב שהמשרתת התגיירה לפני לידת הבן. תאריך הכתב והחתימה היה ביום א' תשרי תשל"ז, ותובע חלקו בירושה. לעומתו טוענים שאר היורשים שמאחר והכתב נכתב ונחתם בראש השנה ה"ז פסול! מה הדין? [סעיף ו].

סימן רפ

1. ראובן ואשתו ושתי בנותיו שנפלו עליהם הבית ומתו כיצד חולקים את הרכוש, האם זה משנה באם הבנות היו נשואות? [סעיף יב בהגהת הרמ"א, מרדכי מי שמת].

סימן רפא

1. הדין שאח יורש את אחיו כשאין לנפטר ילדים, האם זה ירושה ישירה מאח לאח, או ירושה החוזרת לאבי הנפטר, והוא מוריש לאח? [פת"ש סק"ב, ומפנה לב"י בסימן רנג וד"מ שם]
2. א. מי שהיו לו ב' אחיות ובן אח ונתן מתנה לבן אח וכתב שבזה מסלקו מכל חלק וזכות שיש לו בירושתו והשאר נתנו לבני אחיות מה דינו [סעיף י ות' רשב"א ד, כב, גר"א].
- ב. מתי ובאיזה אופן מועיל תנאי בירושה? [גר- סימן רפג סעיף א, בכור - קצות סימן רעח סקי"ג, ירושת אשה - גמרא כתובות פג].
3. לראובן יש בת מאומצת. ברצונו של ראובן הבטיח כי לאחר מותו תירש בתו המאומצת את נכסיו, ולא קרוביו האחרים, כיצד יעשה זאת? [סימן רפ"א ס"ז בהגהת הרמ"א ובכלל סימן רפ"א].

סימן רפב

1. א. האיסור להעביר נחלה מבן אחד לבן שני. האם זה מהדין או חסידות. ואם מעביר רק חלק מהנחלה לאחד מהבנים בחייו או לפני מיתתו האם מותר.
- ב. האם יש הבדל בין בן כשר לבן מומר או מחלל שבת בפרהסיא או אם הבן מוסר.
- ג. אם נותן בשעת מותו לצדקה כל נכסיו או חלקם, האם מותר.
2. א. נותן נכסיו לאחרים שאין רוח חכמים נוחה הימנו, אם דווקא שלא הניח לבניו או אפילו ליורשים אחרים גם כן אין רוח חכמים נוחה הימנו? [פת"ש א מל' שו"ע ורמב"ם]

מבחני הסמכה לדיינות

ב. אם יש הבדל אם הניח קצת נכסים לבנים או לא ואם נתן נכסיו לצדקה, או לכל דבר מצווה אחר. [פת"ש א].

סימן רפד

1. האם חובה על בית הדין לחקור אחרי יורשים אחרים שאינם ידועים בזמן שירש ודאי רוצה צו ירושה ואם עד אחד או אשה נאמנים לומר שמת כדי להוריד יורש לנכסיו? [סעיף א' בהגהת רמ"א ש"ך גר"א]
2. מי שמת ולא היו לו כאן יורשים ידועים ובא אחד וטען שהוא קרובו הראוי ליורשו האם נאמן בלי עדים ומה יהיה הדין אם יבוא אחר כך עוד א' ויטען שגם הוא קרוב ואין לו עד? [סימן רפ"ד הגהת רמ"א סעיף א' ובביאור הגאון ועין סימן קלט' ס"ד].

סימן רפח

1. מי שצווה בשעת מותו שיתנו דקל מסוים לראובן ומת, ולא זוכרים לאיזה דקל התכוון וחלקו שני בניו את הנכסים וכל אחד טוען שמא לא לדקל אשר ברשותי התכוון, ודוחה אותו להשני, האם ראובן הפסיד את זכותו או לא?

לעילוי נשמת

ר' שלום אהרון חיים בן מרים

ירושלמי

שנפטר לאחר ייסורים קשים

בכ"ח טבת תשמ"ז

ת.נ.צ.ב.ה

וְאַתָּה לֹךְ לְקַץ וְתִנּוּחַ
וְתַעֲמִד לְגִרְלֶךְ לְקַץ
הַיָּמִין (דִּינָאֵל יב, יג):

ברכת רפואה שלמה ושלוה

לראש משפחתנו

נעימה גולסטן בת חיית ירושלמי

מלך מלכים המלכים יתן לה רפואה שלמה רפואת הנפש ורפואת הגוף,
שפע טובה וברכה ותזכה לכל הברכות. הצלחה והרווחה בשקט ושלוה,
בשרות טובות ונחת מכל יוצאי חלציה

ולכל בניה, בנותיה, חתניה, כלותיה, נכדיה
וניניה

למשפחת שושנה ושלוה ישר

וכל בני ביתם

למשפחת שמואל וחיה ירושלמי

וכל בני ביתם

למשפחת משה ונורית ירושלמי

וכל בני ביתם

למשפחת לאה ואילן הירשנברג

וכל בני ביתם

למשפחת אריה, וצינה ז"ל

וכל בני ביתם

למשפחת עדנה וישראל דימנט

וכל בני ביתם

למשפחת בנימין ורחל ירושלמי

וכל בני ביתם

למשפחת ליאורה ואהוד מזרחי

וכל בני ביתם

למשפחת יעקב ישראל ואפרת

ירושלמי וכל בני ביתם

"כִּי-בִי, יִרְבּוּ יְמֵיךָ, וְיִסְיָפוּ לְךָ, שָׁנֹת זָמִיִּים"

לעילוי נשמת

לעילוי נשמת ציונה בת יעל		
טוביה בן זאב	מרים בת רבי ולאה י"ז כסלו תש"ט	שמואל בן יחזקאל וחנה כ"א ניסן תש"ד
מכלוף בן יעקב	דוד בן שרה	חיית בת שלום ורחל
אהוד מיכל לילך וורד בני דוד אורלי בת ברכה	דוד בן שמואל ומרים נפטר כז שבט תשס"ד	אהרון חושכו בן יחזקאל נפטר כ"ז ניסן תשמ"ד סולטן חושכו בת רחמים ומורבריד נפטרה ז תשרי תשמ"ז
מנשה בן דינה	שושנה פלורה בת שמואל חיים גלב"ע כז אלול תשס"ג	יאיר בן איסטון נפטר י"ג תשרי תשס"ג
יעקב בן יוסף גלב"ע כ"ה טבת תשמ"ד יחזקאל בן דוד בקל גלב"ע כ"ד תמוז תשס"ו	משה רוז בן חווה	ישראל בן זאב ערד גלב"ע י' אדר תשס"ז
יעקב בן עובדיה	יהודה בן יעקב פלולי גלב"ע י"ז תמוז תשס"ו אהרן בן בנימין	
להצלחה		
בריאות איתנה אריה בן נעימה גולסטן לישראל בן יעל. יפה בת חנה וחנה בת גוהר.	זיווג טוב והגון במהרה לבניו ולבנותיו של אהרן עזרא בן אסתר להצלחת מתן בן שמואל ובני משפחתו	למילוי משאלות לבו של התורם האלמוני הצלחה לשירה בת שמואל ובני משפחתה
הצלחה לאהוד בן שמואל ובני משפחתו	הצלחה לשלום חי ישעיהו בן שמואל ומשפחתו	ברכת הצלחה ובריאות למשפחת לוגסי
בריאות איתנה לחיה בת יעקב ושושנה ובני משפחתה	לרפואה שלמה ללאה יפה בת נעימה גולסטן.	בריאות איתנה לשמואל בן נעימה גולסטן ובני משפחתו
יוסף ציון בן מרים		